

MENDELOVA UNIVERZITA V BRNĚ

Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií

**Kurdové na území Turecka a problém jejich rozvoje díky
absenci vlastního státu**

Bakalářská práce

Autor: Veronika Mikulenková

Vedoucí práce: Mgr. Eva Taterová, MA

Brno 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci „**Kurdové na území Turecka a problém jejich rozvoje díky absenci vlastního státu**“ vypracovala samostatně a veškeré použité prameny a informace uvádím v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů a v souladu s platnou Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací.

Jsem si vědoma, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne 20. května 2016

Podpis

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala své vedoucí práce Mgr. Evě Taterové, MA za její vstřícný přístup, cenné rady a připomínky. Zároveň chci poděkovat také svým přátelům a rodině za vytrvalou podporu v průběhu studia a během zpracování této práce.

Abstrakt

MIKULENKOVÁ, V. *Kurdové na území Turecka a problém jejich rozvoje díky absenci vlastního státu*. Bakalářská práce. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2016.

Tato bakalářská práce se zabývá problémem rozvoje kurdského obyvatelstva na území Turecka. Pomocí literární rešerše jsou v práci shrnuty události od roku 1923, které vedly k dnešnímu postavení Kurdů v Turecku a rozdílné pohledy Kurdů a Turecka na kurdskou identitu. Hlavním zaměřením je politický systém, který má výrazný vliv na aktivity a angažovanost Kurdů. Jedním z problémů v zapojení Kurdů do politického dění je Strana kurdských pracujících, která vede neustálý boj s tureckou armádou. V práci je také popsán vývoj kurdských politických stran a jejich úspěšnost vstoupit do tureckého parlamentu. Pro analyzování tohoto vývoje jsou rozebrány volby od roku 2007, které jsou zaměřeny na cíle, kampaně a dosažené výsledky jednotlivých politických stran.

Klíčová slova: Kurdové, násilí, Turecko, menšinová práva, PKK, politický systém, volby

Abstract

MIKULENKOVÁ V. *Kurds in Turkey and problem of development due to the absence of their own state*. Bachelor thesis. Brno: Mendel University in Brno, 2016.

This bachelor thesis deals with the problem of development of the Kurdish population in Turkey. Using literary research the author summarizes the events from 1923 which led to today's status of the Kurds in Turkey, and different views of the Kurds and Turkey on the Kurdish identity. The main focus is on the political system that has a significant impact on the Kurdish activity and engagement. One of the problems of Kurdish involvement in political activity is the Kurdistan Workers' Party, which runs a constant fighting with the Turkish army. The work also describes development of Kurdish political parties and their success to get into the Turkish parliament. For analyses of this development the work examines elections since 2007 where it is concentrated on the main targets, election campaigns of the various political parties and their success in elections.

Keywords: Kurds, violence, Turkey, minority rights, PKK, political system, elections

Obsah

1 Úvod.....	8
1.1 Cíl a metodika práce	9
1.1.1 Cíl práce	9
1.1.2 Metodika práce	9
2 Vymezení pojmů.....	11
2.1 Stát a národ	11
2.1.1 Nacionalismus.....	14
2.1.2 Národnost.....	15
2.1.3 Národnostní menšina	15
2.2 Etnikum, etnicita, etnické vědomí	16
3 Kurdské obyvatelstvo v Turecku	18
3.1 Geografické rozmístění Kurdů v Turecku a jejich počet.....	18
3.2 Historie Kurdů	19
3.3 Identita a práva kurdského obyvatelstva.....	21
3.4 Změna práv za účelem kandidatury Turecka do EU.....	24
4 Politický systém v Turecku.....	27
4.1 Pravidla politického systému	27
4.2 Politické strany v Turecku	28
4.3 Vývoj Strany kurdských pracujících.....	31
4.4 Vývoj kurdských stran	34
5 Parlamentní volby	36
5.1 Volby 2007	36
5.2 Volby 2011	38
5.3 Volby červen 2015	40
5.4 Volby listopad 2015.....	41
6 Závěr	43

Seznam zkratk	46
Seznam obrázků.....	47
Seznam použité literatury	48
Přílohy.....	56

1 Úvod

Kurdové jsou nejpočetnější národ bez vlastního státu a obývají území zejména 5 států: Turecka, Iráku, Iránu, Sýrie a Arménie. Tato bakalářská práce se zaměřuje na Kurdy na území Turecka, jelikož právě zde žije největší počet Kurdů a to 14 milionů z celkových 28 milionů. Kurdové patří také mezi jedny z mála menšin v Turecku, kterým není dopřáváno zvláštních privilegií, jelikož jsou bráni za turecké občany. Tento stav se však stává zvláště problematickým, protože sami Kurdové se za Turky označovat nechtějí. Turecko je na druhou stranu nechce uznat menšinou a Kurdové jsou tak nuceni k asimilaci. Dalším následkem je potlačování jejich projevů týkající se kurdské identity a poskytování nedostatečných práv. Tato jednání patří mezi jedny z hlavních příčin vzniku problému mezi kurdským obyvatelstvem a tureckou vládou.

Kurdský problém začal již při vzniku Turecké republiky v roce 1923, avšak ani do dnešní doby nebyl vyřešen. Do popředí se dostala problematika v roce 1999, kdy bylo Turecko oficiálně uznáno jako kandidátská země do Evropské unie (EU). Lze říci, že v této době si Turecko uvědomilo, že je třeba splnit určitá kritéria pro vstup, tudíž zaměřit se právě na kurdský problém. V tom spočívalo zaměření na práva Kurdů a zavedení politický systém Turecka, ve kterém mají Kurdové řadu omezení. Od vyvinutí snahy ze strany Turecka došlo k řadě pokroků, avšak stále ne k takovým, které by vedly k vyřešení situace. Otázkou také je, zda vůbec existuje reálné řešení, které by se dalo implementovat a prokázalo svou funkčnost. Vyskytuje se také řada překážek jak ze strany Kurdů tak turecké vlády. Jednou z hlavních je Strana kurdských pracujících (PKK), která vede neustálý boj s tureckou vládou. Za cíl si bere vytvoření nezávislého kurdského státu, kterého však chce dosáhnout prostřednictvím násilí. Na druhou stránku Turecko neustále dává PKK podnět k dalším útokům a to díky zpomalenému procesu vytváření nových reforem či stále nere realizování uznání kurdských práv.

První část práce se soustřeďuje na charakteristiku kurdského obyvatelstva pomocí vymezených pojmů, které pomohou pochopit, kdo vůbec Kurdové jsou. V další části je popsáno geografické rozmístění a počet Kurdů v Turecku a historický vývoj, který měl značný vliv na jejich dnešní postavení v Turecku. Důležitou součástí je kurdská identita, kterou vnímají Kurdové i Turecko odlišně a kurdská práva, o kterých

se začíná diskutovat zejména díky kandidatuře Turecka do EU. Poté se práce zaměřuje na politický systém Turecka, angažující se politické strany v Turecku a jejich vývoj a stranu PKK, která se jeví jako jedna z hlavních zábran pro vyřešení kurdského problému. Poslední část se zabývá volbami do parlamentu, kde jsou zobrazeny výsledky voleb jednotlivých politických stran.

1.1 Cíl a metodika práce

1.1.1 Cíl práce

Cílem bakalářské práce s názvem Kurdové na území Turecka a problém jejich rozvoje díky absenci vlastního státu je popsat a analyzovat vývoj událostí, které vedly k postavení Kurdů v dnešní době s porovnáním s ostatními obyvateli Turecka. Účelem práce je zjištění, zda absence vlastního státu je příčinou, proč se Kurdové problematicky rozvíjejí či nemá na jejich postavení žádný vliv. Stěžejním zaměřením je politický systém Turecka, který ovlivňuje aktivity kurdského obyvatelstva a veškeré jejich angažování. Nedílnou součástí bude zjištění, zda se práva Kurdů a možnost obhájení jejich práv v politickém životě v průběhu času zlepšuje, či naopak. Možnost obhájení práv pro tuto práci je limitována schopností politické strany Kurdů vstoupit do Velkého národního shromáždění pomocí voleb. Aby politická strana byla schopná získat místo v parlamentu, tak musí zaujmout obyvatelstvo a získat tak jejich podporu. Z tohoto důvodu se práce soustředí na analýzu průběhu voleb, která zkoumá právě volební kampaně, cíle a získané hlasy jednotlivých stran. Zkoumané období bylo zvoleno od voleb roku 2007 a to díky iniciativě ze strany Turecka zapojit kurdské obyvatelstvo do politického dění. Tato iniciativa se projevila v omezení zákazu politických stran, které obhajují práva menšin, čímž kurdská Strana demokratické společnosti (DTP) dostala šanci se prosadit. Podkladem pro výběr období byla také změna zákona, která umožnila Kurdům užívat kurdštinu v některých aspektech života.

1.1.2 Metodika práce

Ke zpracování bakalářské práce bylo třeba velkého množství informací z různých zdrojů, aby bylo dosaženo komplexního a jasného popisu dané problematiky.

První část práce je psaná formou literární rešerše, kde je cílem vytvořit přehled o kurdkém obyvatelstvu na území Turecka. Podle Zemana (2013, str. 3) je literární rešerše „text, který přináší aktuální pohled na danou problematiku z hlediska současné literatury, v podstatě se jedná o souhrn teoretických východisek k zadanému tématu“. Proto se tato rešerše zaměřuje na historický vývoj Kurdů od roku 1923, který je důležitým rokem právě díky vzniku Turecké republiky, dále na základní charakteristiky kurdkého obyvatelstva, jejich identitu a práva, kterých nabývají v Turecku.

Na literární rešerši navazuje případová studie, kterou se zabývá druhá část této práce. Existují dva druhy případových studií: komparativní, která se zabývá dvěma nebo více případy a navzájem je srovnává, a jednopřípadová, která je použita v práci. Drulák (2008, str. 33) uvádí, že případová studie je „detailní analýzou případu, který byl zvolen jako objekt výzkumu“, kdy případ je definován jako „určitý objekt, uzavřený systém, který má jasné hranice a svou vnitřní logiku fungování a svou specifickou podstatu“. Objektem je stanoveno kurdké obyvatelstvo a jeho angažovanosti v politickém dění v průběhu času. Tato část má také poskytnout porozumění postavení Kurdů v Turecku díky zavedenému politickému systému. Mezi hlavní výhody případových studií patří teoretická vytiženost, která díky podrobné analýze případu odkrývá nové teoretické hypotézy, a konstrukční platnost, která může vést k vyšší propracovanosti konceptů. Nevýhodou je riziko snížené vnitřní platnosti, která vzniká díky omezené možnosti kontroly vlivů nezávislých proměnných (Drulák, 2008, str. 85).

2 Vymezení pojmů

Kurdskou menšinou se nedá zabývat bez předešlého objasnění pojmů jako je stát, národ, nacionalismus, národnostní menšina, etnikum a dalších. Definice jsou z větší části problematické, jelikož autoři přiřkládají jednotlivým faktorům jinou váhu a nemusí se tak na definici shodnout. Každý pojem je nejprve vysvětlen teoreticky a poté aplikován na kurdské obyvatelstvo. Tato kapitola tedy poskytne čtenáři základní informace o tom, kdo to Kurdové jsou.

2.1 Stát a národ

Pojem stát lze vyjádřit zejména ve dvou hlavních podobách. Může znázorňovat konkrétní územní jednotku, zemi, kterou můžeme vidět na geografické mapě světa, či abstraktní politickou instituci, ve které jsou lidé sjednocováni (Nozick, 2015, str. 125). Stát se skládá ze tří hlavních atributů. Jedná se o obyvatelstvo, vymezené území a vládu, která je schopná prosadit svou suverenitu. Někdy se udává také schopnost vlády vstupovat do vztahů s ostatními státy, a tak si zajistit uznání vlastního státu. I přes tyto definice existují státy, které nejsou mezinárodně uznávané či jsou uznávány jen svými spojenci. Národní státy jsou druhou nejlepší variantou k rozdělení světa. Při tomto rozdělení však dochází k problému definice národního státu, kdy mnoho autorů používá v definici pouhé spojení obyvatelstva a státu. Národní stát je však státem několika národů či státem bez vládnoucího národa (Krejčí, 2010, str. 185-187). Kurdové obývají Kurdistan, který je označován jako oblast, region, rozkládající se ve středu Blízkého východu. Podle výše uvedené definice však Kurdistan není stát, ač by se dalo říct, že splňuje dva ze tří atributů a to obyvatelstvo a vymezení území. Region má rozlohu okolo 300 000 km², ale tento údaj se může z různých zdrojů lišit, poněvadž neexistují přesné hranice. Pomyslný region Kurdistan není uznávaný ostatními státy a rozkládá se na území 5 států: východní a jihovýchodní Turecko, severní Sýrie, severní Irák, severozápadní Írán a jihozápadní Arménie (Obrázek 1). V současné době se Kurdistanu v Turecku říká Severní Kurdistan, v Sýrii Západní Kurdistan, v Iráku Jižní Kurdistan a v Íránu Východní Kurdistan. (Izady, 2015, str. 3).

Definice pojmu národ není přesně stanovena nýbrž všeobecně uznávána. Často se zaměňují a používají synonyma jako země, stát a někdy dokonce i rasa. Z tohoto důvodu existuje více pohledů a názorů na to, co si pod pojmem národ představit. Heywood (2008, str. 163-164) uvádí, že skupina lidí, která se bere jako národ, je spojena společnými hodnotami a tradicemi, mezi které patří zejména společný jazyk, náboženství, dějiny a také obývané území. Tyto faktory jsou faktory objektivními a řadí lidi do určitých národů. Kurdové se označují jako národ indoevropský a etnicky nemají nic společného s Turky. Celkový počet Kurdů se odhaduje okolo 28 milionů s následujícím rozložením: 14 milionů v Turecku, 5-7 milionů v Iránu, 4-5 milionů v Iráku a 2 miliony v Sýrii. Okolo 5 milionů Kurdů odešlo z regionu a usadilo se ve Spojených státech amerických, Německu, Francii, Švédsku a v dalších zemích (Gelletly, 2014, str. 13).

Jazyk je nejjistějším znakem příslušnosti k národu, kdy navozuje osobité postoje, hodnoty a výrazové formy, díky kterým dochází k důvěrné známosti a příslušnosti. Existují však populace, které mají stejný jazyk, avšak necítí žádnou společnou národní identitu (Američané, Australané a Novozélandané). Na druhé straně máme také národy s jasnou národní jednotou, aniž by mluvili stejným jazykem (Švýcarsko). Kurdové splňují oba faktory, kdy mluví stejným jazykem, kurdštinou, a také cítí společnou národní identitu. Díky existenci mnoha dialektů si Kurdové, kteří pocházejí z odlišných částí Kurdistánu, ve většině případů nerozumí. Kurdština patří mezi indoevropské jazyky, které jsou řazeny do severozápadní skupiny íránské větve. Mezi hlavní dva dialekty náleží kurmándží a sórání. Dialektem kurmándží se mluví především v Severním a Západním Kurdistánu a sórání v Jižním a Východním. Značná část Kurdů mluví také jazyky Zaza a Gorani, avšak ty nepatří lingvisticky pod samotný kurdský jazyk. Před rokem 2003 byla v Turecku řada omezení ohledně užívání kurdského jazyka, kdy se například se nemohl používat v médiích ani ve školství. Když byla tato omezení zrušena, tak se kurdština začala vyučovat na školách a v roce 2009 byla také založena první kurdská televizní stanice. V Sýrii je zákaz publikování knih, časopisů a veškerých textů v kurdštině. Naopak v Iráku se kurdština stala jedním z úředních jazyků (Andresen a Carter, 2016, str. 86).

Dalším uváděným ukazatelem je náboženství. V náboženství jsou znázorňovány mravní hodnoty a názory. Například v Irsku lidé cítí stejnou národní identitu, jsou spojováni stejným jazykem, avšak vírou jsou rozděleni. Na druhou stranu můžeme vidět Itálii, Polsko, Brazílii a Filipíny, kdy je obyvatelstvo spojováno stejným katolickým vyznáním, avšak necítí žádnou společnou národní identitu (Rýznar, 2010, str. 37-38). Kurdové patří mezi obyvatele s vysokým počtem různých náboženství a víry. Nejvyznávanějším náboženstvím mezi kurdským obyvatelstvem je Islám. Víra má počátky v 11. století, kdy přes území procházeli islamizovaní Turci z Asie do Anatólie, a Kurdové tak začali ve velkém pochycovat dané náboženství. Okolo 75 % Kurdů patří mezi sunnitské muslimy a malá menšina mezi šíity. Další náboženskou menšinou jsou Alevité, kteří jsou přívrženci šíitského islámu s prvky sufismu. Někteří Kurdové vyznávají také Judaismus, avšak ti žijí zejména na území Izraele. Mezi další náboženské menšiny patří křesťané, které můžeme najít zvláště v Iráku, a jezídové, kteří jsou převážně v Jižním Kurdistánu (Phillips, 2015, str. 10-11).

Dějiny patří také mezi ukazatele, které spojují určitou skupinu lidí v jeden národ. Může se jednat o společnou historii, kdy národní identita připomíná minulou slávu, výročí získání nezávislosti, vítězství či další události. Kurdové sdílejí společnou historii, jak bude nastíněno v další kapitole, a také cítí společnou národní identitu. Posledním ukazatelem objektivních faktorů při vymezení národu je obývané území, kdy Kurdové z větší části obývají stejné území, a to již dříve zmíněný Kurdistán (Rýznar, 2010, str. 38).

Jednotu těchto ukazatelů je však těžké vymezit, a proto se národ definuje zejména subjektivně a to těmi lidmi, kteří se k danému národu hlásí a cítí národní jednotu. Z tohoto pohledu je brána v potaz jednotu psychopolitická, tedy určitá společná loajalita, citové naladění a přirozené politické společenství (Heywood, 2008, str. 164). Když se vezmou v potaz jak subjektivní tak objektivní aspekty existence národa, tak lze podle Krejčího (2010, str. 202) říci, že: „Národ je soubor lidí, kteří se na základě etnické, jazykové nebo kulturní spřízněnosti vnímají jako členové stejné skupiny.“ Pro zachování existence národa je třeba specifických rysů etnické pospolitosti a distance od politického, psychického a kulturního tlaku jiného nadřazeného národa. Mezi nejefektivnější cestu k zajištění existence se bere vlastní kontrola svobodného rozvoje.

Tato kontrola obsahuje obhajobu zájmu národa a zaopatření rozvoje. Jako nejúčinnější prostředek je brána politická moc, nebo-li vlastní stát (Krejčí, 2010, str. 205).

2.1.1 Nacionalismus

S pojmem národ je úzce spojen nacionalismus, který je odvozen od slova natio. Výraz se poprvé objevil v 18. století a zejména v 19. století se začal dostávat do popředí. Na jiné kontinenty se tento evropský výraz rozšířil až ve 20. století. Neexistuje mezinárodně uznávaná definice, jelikož pojem je nejednoznačný. Mark Waldenberg udává, že nacionalismus je „proces utváření národa, národní hnutí, určitý stav národního uvědomění, idea národního státu a snaha o její realizaci, určitý systém názorů (ideologie) týkající se národa a vztahů mezi národy, určitý postoj k vlastnímu národu i k národům jiným“ (Waldenberg, 2003, s. 439). Nacionalismus vytvořil v průběhu historie širší společenství, které v dávné době ještě neexistovalo (Eriksen, 2007, str. 34-38). Podstata nacionalismu vězí ve vůli lidu, která má vládnout ať už demokraticky či jinou formou, a která v průběhu donutí lidi tuto vůli nabýt. Lidé však musí mít určité společné hodnoty a kolektivní vědomí, aby toho mohli dosáhnout. Lze také říci, že nacionalismus je teorie, která říká, že etnické hranice by neměly být narušeny hranicemi politickými. Proto můžeme vidět vztah mezi státem a etnicitou (Dočekalová, Švec a Daneš, 2010, str. 215-217). Podle Eriksena (2012, str. 173) nacionalismus „poskytuje bezpečí a vnímanou stabilitu v čase fragmentovaného životního prostoru a vykořeněnosti“. Jako cíl nacionalistické ideologie je pocit sounáležitosti s minulostí a překonání problémů jednotlivce se společností, které vytvořil moderní svět (Eriksen, 2012, str. 173). Integroční nacionalismus vymáhá vybudování národních států a naopak desintegrační se neztotožňuje s budováním nových, avšak potlačování již existujících národů. Obecně nacionalismus se snaží chránit své před konkurencí, ustavit národní stát, vybudovat národní povědomí a v neposlední řadě ochránit vlastní jazyk a kulturu, o což se právě Kurdové již po dlouhou dobu snaží (Bartoničková, 2009, str. 109).

2.1.2 Národnost

Definice pojmu národnost se v průběhu času neustále mění a také jednotlivé státy používají jiná vysvětlení. Národnost můžeme označit jako příslušnost každého člověka k určitému národu. Ve většině případů je příslušnost přidělována podle státu, místa narození, prožití dětství či původů předků. Každý člen určité národnosti se odlišuje od člena národnosti jiné a to zejména v kulturních hodnotách a normách. Je taktéž důležité jestli se při definování bere národ v etnickém smyslu či ve smyslu politickém. Od toho máme také národnost etnickou a politickou. Z tohoto důvodu je zjišťování národnosti problematické v jednotlivých zemích. V politickém pojetí se bere v potaz státní občanství, které musí být doloženo takovým právním dokumentem, ze kterého jde jasně vyčíst, jakou národnost člověk má. Naopak etnická se nezjišťuje tak jednoduše. Existuje metoda, kdy při sčítání lidu se dává každému člověku možnost, aby sami prohlásili, k jaké národnosti se hlásí. Při této metodě je bráno v potaz také subjektivní postavení člověka, kdy může projevit svou vnitřní sounáležitost s národem. Není to poprvé, co se do definice dostává také psychologické kritérium. Podle této definice mají Kurdové tureckou politickou národnost a kurdskou etnickou národnost (Rýznar, 2010, str. 38-39).

2.1.3 Národnostní menšina

Národnostní menšina nemá mezinárodně jednotnou definici, a proto je jednotlivým státům dovolené vlastní vymezení. Výraz se používá zejména v politickém a administrativním teritoriu a mezinárodně se často sjednocuje s termíny etnická menšina a jazyková menšina (Průcha, 2010, str. 59). Šatava (1994, str. 16) vymezuje národnostní menšinu jako: „mnohovýznamový a nepřesný pojem, jenž bývá užíván k tomu, aby bylo možno zařadit pod jeden stručný „střešní termín“ všechny typy a kategorie etnických společenství s výjimkou státních národů na „vlastním“ teritoriu, tedy (a) jak „malá etnika“ nedisponující vlastním národním státem, tak (b) části velkých státních národů sídlící na území jiného státu, resp. (c) specifické případy na pomezí etnografické či sociální skupiny.“ Jednoduše by se dalo říct, že národnostní menšina je taktéž skupina obyvatel žijících na území státu, která je spojována stejnými charakteristikami v oblasti jazyku, náboženství a etnicity, kdy se těmito

charakteristikami liší od většinového obyvatelstva státu a je oproti nim v nedominantním postavení. Skupina sdílí vzájemnou solidaritu, vůli a chuť přežít. Hlavním společným cílem je dosažení rovnosti s většinovým obyvatelstvem a to jak ve skutečnosti, tak v zákonech (Průcha, 2010, str. 59-60). Právě tady nastává velký problém, jelikož podle této definice Kurdové jsou národnostní menšinou v Turecku, avšak Turecko je za národnostní menšinu nepovažuje, protože tak nebylo sjednáno v Lausannské smlouvě z roku 1923 (Çarkoğlu a Rubin, 2004, str. 108)

2.2 Etnikum, etnicita, etnické vědomí

Pojem etnikum se někdy mylně ztotožňuje s pojmem rasa či národ. Tyto termíny jsou však nepřesné, jelikož ne všichni lidé jednoho etnika patří do stejného národa. Už v dávné historii se vědělo o etnické diferenciaci lidstva, kdy lidé rozpoznávali kulturní odlišnosti různých skupin lidí. Jednalo se zejména o odchylky jazyků a zvyků (Ivanová, Špirudová a Kutnohorská, 2005, str. 19).

Etnicita zahrnuje vlastnosti či znaky, které charakterizují dané etnikum. Podle Průchy (2010, str. 51) etnicita je „vzájemně provázaný systém kulturních (materiálních a duchovních), rasových, jazykových a teritoriálních faktorů, historických osudů a představ o společném původu působících v interakci a formujících etnické vědomí člověka a jeho etnickou identitu.“

Na etnické vědomí se můžeme dívat jako na psychický stav, který je složen z kognitivní a emocionální složky. Do kognitivní složky patří znalosti a názory na původ, odlišnosti a historické osudy svého etnika. Vědomí se nabývá výukou ve škole či například pomocí médií. Emocionální složka zahrnuje cítění a prožívání vlastní etnické identity. Tato složka někdy převažuje i nad složkou racionální (Průcha, 2010, str. 52).

Etnická skupina je výraz pro historicky vzniklou sociální skupinu lidí, která je charakterizována společnými a etnickými rysy. Patří zde kulturní, náboženské a jazykové rysy, barva kůže a národní či geografický původ předků. Každá etnická skupina předává z generace na generaci své kulturní a sociální dědictví, kterého nabyli během svého společenského vývoje. Etnická skupina je soubor osob se stejnou etnicitou a liší se od etnicity ostatních skupin. Neexistuje však naprosto homogenní skupina,

proto je problém ve srovnávání etnicit různých skupin (Ivanová, Špirudová a Kutnohorská, 2005, str. 19-20). Kurdové splňují výše zmíněné charakteristiky etnické skupiny, a proto jsou také někdy popisováni jako největší etnická skupina na světě bez vlastního státu (Gelletly, 2014, str. 13).

3 Kurdské obyvatelstvo v Turecku

Do roku 2007 bylo prováděno nedostatečné množství výzkumů a analýz kurdského obyvatelstva. Jedním z hlavních důvodů byl a stále je nedostatečný přístup k jejich tradiční domovině. Je obtížné získat oficiální povolení k provádění etnografických průzkumů v Turecku, protože se turecká vláda domnívá, že zaměření na určitou skupinu vyvolává sociální fragmentaci. Vláda také nechce, aby jednotlivé etnické skupiny prosazovaly vlastní identitu nad identitu Turků. I přes tuto skutečnost bylo v Turecku provedeno velké množství studií sociologického charakteru, avšak data byla téměř vždy rozdělena podle krajů a nikoliv podle etnického původu (Brenneman, 2016, str. 16).

3.1 Geografické rozmístění Kurdů v Turecku a jejich počet

Podle odhadů Ústřední zpravodajské služby v červenci roku 2015 činil počet obyvatel v Turecku 79 414 269. Když se vezme v potaz problematika vyčíslování Kurdů, tak se narazí na komplikace, kdy se turecké a kurdské zdroje liší. Jedná se především o odhady, kdy Turecko má sklon kurdské obyvatelstvo podhodnocovat a za to Kurdové své odhady nadhodnocovat. Turecké zdroje uvádí, že kurdská menšina zaujímá v zemi okolo 18 % z celkového počtu obyvatelstva, což lze vyčíslit okolo 14 milionů Kurdů. Avšak podle kurdských zdrojů je na území Turecka okolo 22 milionů Kurdů (Dakak, 2012). Ostatní menšiny v Turecku zaujímají 7-12% podíl z celkového obyvatelstva, což činí přibližně 5 – 10 milionů (Cia: The World Factbook, 2015). Mezi další menšiny patří Řekové, Arméni, Adygejci, Židé, Gruzíni, Lazové a další, kteří tvoří již zmíněných zbylých 7 – 12 % obyvatelstva (Akgonul, 2013, str. 120).

Turecký Kurdistan se rozkládá na území Turecka od pohoří Anti-Taurus na západě, Pontským pohořím na severu až po hranice Turecka se Sýrií, Irákem, Íránem, Arménií a část hranic s Gruzii. Rozlohou a počtem obyvatel je právě Turecký Kurdistan na prvním místě. Tato oblast, kde v Turecku žijí Kurdové, se nazývá východní a jihovýchodní Anatólie (Chaliand, 1993, str. 38-39). Na obrázku 1 můžeme vidět, že kurdské obyvatelstvo osídluje větší území v provinciích: Osmaniye, Kilis, Kahramanmaraş (Maras), Şanlıurfa (Urfa), Gaziantep, Adıyaman, Malatya, Elazığ,

Tunceli, Bingöl, Erzurum, Ardahan, Kars, Iğdir, Ağrı, Muş, Batman, Diyarbakır, Mardin, Bitlis, Siirt, Van, Şırnak, Hakkâri. Mezi provincie, které jsou z menší části osídleny Kurdy, patří: Adana, Konya, Aksaray, Yozgat, Kayseri, Ankara, Erzincan, Sivas a další. Hlavním městem tureckých Kurdů je neoficiálně uváděn Diyarbakır (Gunter, 2010, str. 86).

Společnost Konda rozděluje 3 hlavní oblasti s kurdským obyvatelstvem a to podle procenta Kurdů v dané provincii (Obrázek 2). Mezi provincie se 79,1% podílem Kurdů patří: Malatya, Elaziğ, Tunceli, Bingöl, Mus, Bitlis, Van a Hakkâri. 64,1 % Kurdů z celkového počtu obyvatel mají provincie: Kilis, Gaziantep, Şanlıurfa, Adıyaman, Diyarbakır, Batman, Mardin, Siirt a Şırnak. Třetí oblast má 32 % Kurdů v provincii, což je stále podstatná část. Patří zde provincie: Erzurum, Erzincan, Bayburt, Ardahan, Kars, Iğdir a Ağrı. Ostatní provincie mají do 15 % Kurdů z celkového počtu obyvatel v provincii (Konda, 2010, str. 20).

3.2 Historie Kurdů

Zrušení Sultanátu v roce 1922 a Chalífátu v roce 1924 vedlo k narušení pořádku v Turecku, kdy právě kurdská společnost nabrala na síle. Teprve nedávno vyšla najevo informace, že první turecký prezident Mustafa Kemal Atatürk byl pro autonomii Kurdů v roce 1923, avšak jeho idea nebyla nikdy veřejně diskutována. Místo toho však došlo k řadě povstání v čele se Seyidem Rizou (Zulkuf, 2005, str. 15). Mezi nejhlavnější patřila povstání v roce 1925, 1930 a 1937, která proběhla v provincii Tunceli, a důvodem byl nesouhlas s nastaveným novým pořádkem, který Kurdům přinášel různá omezení. Tyto vzpoury však jen zdůrazňovaly křehkost kurdské společnosti a jejich národního cítění mezi sebou. Největší reakcí ze strany turecké vlády byl zásah v roce 1938 v regionu Dersim, kde došlo k masakru kurdského lidu. Tento masakr se považuje za nejkrvavější konflikt mezi Kurdy a státem. Došlo také k popravování vůdců, ničení vesnic a deportování obyvatel. Celkově díky vzpourám zemřelo statisíce Kurdů ve střední a jižní Anatolii. Od té doby je kurdská část Turecka téměř po celou dobu pod vojenským dohledem (Jongerden, 2007, str. 304).

V 19. století hrála velkou roli v držení moci také kontrola nad územím. Kurdské rolnictvo pracovalo z větší části na území, které spadalo pod cizího majitele, který neprojevoval žádný zájem o ekonomický rozvoj. Území patřila kmenu s vůdcem agha, což byl titul, který dostávali vůdci kmenů. Dokud kmeny podporovaly politickou ekonomiku kurdského regionu, tak se systém považoval za uspokojivý. V druhé polovině 19. století se však tento systém začal rozpadat, aghas byli přesunuti do měst a území padly do rukou soukromých vlastníků (Jongerden, 2007, str. 305).

Na začátku 20. století začala ekonomika přecházet ze soběstačného hospodářství na tržní hospodářství. Tento proces začal před první světovou válkou a byl dokončen chvíli po ní. V polovině 60. let bylo v Turecku 30 % kurdské farmářské půdy vlastněno 2 % tureckých farmářů v zemi. Od roku 1969 docházelo k šíření levicových stran a růstu jejich podpory, kterou dosahovaly v tureckém Kurdistánu. To však vedlo ke konfrontaci pravicových stran, které využívaly podpory policie. V roce 1971 tak došlo k vojenskému převratu, který byl represivním opatřením v kurdských oblastech (Jongerden, 2007, str. 306).

Od roku 1970 se dostalo do popředí mnoho kurdských stran, kdy většina z nich měla za cíl právo na sebeurčení a oddělení se od Turecka. Nejextrémnější byla PKK, která se pustila do kampaně proti explicitnímu násilí na Kurdech. V důsledku toho bylo mnoho aghas, úředníků a pronajímatelů zavražděno i s celými rodinami. Armádní a policejní jednotky se snažily situaci uklidnit a potvrdit státní moc. Místo toho však byly přepadávány a docházelo tak k dalšímu násilí. Zpočátku většina Kurdů nesouhlasila s aktivitami strany, ale od roku 1985 značná část Kurdů ve východním Turecku začala se stranou spolupracovat či vyjádřila vůči straně neutralitu, a to díky rozšířenému zatýkání a mučení kurdských obyvatel. Nucené vysídlení a dobrovolná migrace mnoha Kurdů na západ vedly k vytvoření kurdských komunit v západní Evropě a v západních městech v Turecku. Pro mnoho Kurdů je snadnější pomáhat v národním boji z volného politického klimatu západní Evropy, než ze samotného Turecka. V roce 1979 bylo zaznamenáno, že 5 000 tureckých Kurdů bojovalo po boku iránských Kurdů proti islámskému režimu v Teheránu. To dokazuje, že po 50 letech útlaku Kurdové také překročili hranice. V současné době se zvyšuje počet tureckých Kurdů, kteří cítí společnou identitu s Kurdy mimo Turecko (Kreyenbroek a Sperl, 2005, str. 21-23).

V roce 1984 strana PKK pod vedením Abdullaha Öcalana zahájila ozbrojený útok proti tureckému státu, kde terčem byli jak Turkové, tak Kurdové. Tisíce Kurdů na jihovýchodě Turecka se připojilo k bojům a to za účelem získání kurdského nacionalismu a vyjádření nespokojenosti s dosavadními životními podmínkami. Mezi roky 1984 až 1999 probíhala mezi tureckou vládou a Kurdy otevřená válka. V této době došlo také k přesunu více jak 370 000 lidí, které bylo zapříčiněné deportací Kurdů a vymazáním okolo 3 000 kurdských vesnic z mapy. V roce 1999 byl Abdullah Öcalan zatčen a usvědčen z vlastizrady, separatismu a z provedení bombových útoků k trestu smrti, který byl později změněn na doživotní trest ve vězení. Na jeho zatčení se ihned reagovalo ve formě bombových a dalších teroristických útoků jak v Turecku, tak v zahraničí. Öcalan je mezi Kurdy uctíván a naléhá na kurdské obyvatelstvo, aby prosazovalo své cíle pomocí politických prostředků a nikoliv těch násilných. Velkým krokem bylo také pro Kurdy připojení k americkým a britským jednotkám za účelem porážení režimu Saddáma Husajna, což nastalo v roce 2003. Od roku 2002 turecká Strana spravedlnosti a pokroku (AKP) přikročila na mírnější přístup ke Kurdům v politice. Byly schváleny zákony, díky kterým došlo k odškodnění násilně vystěhovaných lidí během bojů mezi PKK a tureckou armádou. V jednom ze zákonů bylo také schválení užívání kurdštiny v rozhlasovém a televizním vysílání a výuka kurdštiny na soukromých školách. I tak je Turecko kritizováno ze strany mezinárodních organizací pro nedostatečnou ochranu kurdských menšin a jejich kulturních práv. Kurdům je bráněno jejich politickým právům a to zejména ve volbách. Například kurdská politička Leyla Zana strávila 10 let ve vězení díky složení poslaneckého slibu v kurdštině v roce 1991 a podpoře PKK v roce 1994 (Baser, 2015, str. 59-61).

3.3 Identita a práva kurdského obyvatelstva

Politika ovlivňuje způsob, jakým se národní identita stává institucionalizovanou a jakou formou se může nacionalismus zaujmout. I když kurdská komunita udržuje určitý společný smysl pro nacionalismus, tak musí brát v potaz také identitu založenou na povaze politického prostoru každého státu. Politický prostor je důsledkem, proč stát vytváří strategie, které určují zahrnutí či vyloučení etnické skupiny. To dává skupinám

politické a kulturní příležitosti vyjádřit svou etnickou identitu či převzít alternativní identitu v průběhu času. Na prosazení kurdské etnické identity mají vliv také pozitivní a negativní jednání ze strany centrální vlády a následné reakce Kurdů. Z tohoto důvodu je důležité brát v potaz při identifikaci kurdského obyvatele, co to znamená být občanem státu. Politický prostor řeší nerovnoměrnou a měnící se povahu kurdského nacionalismu tím, že zkoumá větší politický kontext, který dává Kurdům svou povahu a smysl. Politické hranice a příležitosti jsou založeny buď na objektivních vlastnostech skupiny, jejich historických zkušenostech a kolektivních vzpomínkách, nebo na městském či kmenovém vůdcovství (Natali, 2005, str. 18).

Lidé nemusí nutně získat svou identitu vlastními činy. Zvláště rasové skupiny, skupiny dělené podle etnického původu a skupiny dělené podle náboženského vyznání se vyvíjí zejména historicky a identity jsou přiřazovány jednotlivcům již při narození. Nicméně úroveň solidarity mezi členy skupiny a do jaké míry si svou identitu cení, vychází z kolektivního jednání, na kterém pak závisí i jednotlivé přínosy skupiny. Míra zapojení do kolektivního jednání, které vychází z identit při narození, utváří sociální a citový význam směrem k vlastní identitě. Například levicoví Kurdové se stali více Kurdy, když opustili hnutí složené s Kurdů i Turků a připojili se k hnutí pouze kurdskému v roce 1970. Turecký nacionalismus je neslučitelný s kurdským nacionalismem. Je to díky tomu, že navzájem soupeří o nerozdělenou loajalitu lidí a vlastnictví stejného území (Somer, 2002, str. 78).

Práva jednotlivců jsou v mezinárodních nástrojích poměrně dobře zavedeny, co však mezi nimi není, jsou práva národnostních menšin. Inspirací pro Turecko není ani Evropská unie, kdy Evropská úmluva o ochraně lidských práv nikde nezmiňuje menšinová práva jako taková. Není obecně dáno, že národnostní menšiny musí mít nutně nárok na nezávislou státnost či dokonce územní autonomii v rámci existujícího státu. Přičemž však nastává problém, je otázka ohledně kulturního práva, kdy se jedná zejména o používání menšinových jazyků ve vzdělávání a pro další úřední účely. Rada Evropy v roce 1994 rozhodla, že Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin nebude obsahovat definici pojmu národnostní menšina, protože se nedospělo k takové definici, kterou by podporovaly všechny členské státy Rady Evropy. V tureckém případě je to obzvláště problematické, protože turecký stát přijímá jako národnostní

menšiny jen ty skupiny, které byly definovány v Lausannské smlouvě z roku 1923. Jedná se o nemuslimské občany Turecka a to o Židy, Armény a Řeky, kterým díky smlouvě byla poskytnuta některá zvláštní práva pro příslušníky národnostních menšin. Muslimské skupiny, tudíž i Kurdové, nejsou akceptovány jako menšiny, ale jako běžní občané Turecka, a proto nemají nárok na žádná zvláštní privilegia. Kemalistské přístupy, což jsou přístupy založené na myšlenkách Kemala Atatürka, uvádí homogenitu tureckého národa a zásadu rovného občanství, čímž se turecký národ snaží stavět k problému. Nicméně problém není v tom, že by Turecko odmítalo přijmout Kurdy jako turecké občany, ale problém je ve snaze donutit Kurdy, aby sebe sami viděli jako Turky (Çarkoğlu a Rubin, 2004, str. 108-110).

V Turecku byla národnost snížena na občanství, které se dá získat dvěma způsoby. Právo pozemku, kdy děti narozené na území Turecka nezískají státní občanství rodičů, ale tureckou státní příslušnost, nebo právo krve, kdy jeden z rodičů je turecký občan v době narození. Podle této definice získají tureckou státní příslušnost i lidé z jiné etnické skupiny, například Kurdové, kteří se narodili již na území Turecka. Turecko udává dva hlavní důvody, proč různým kulturním skupinám by neměla být přiznána zvláštní práva. Za prvé, kromě svých práv by všichni občané měli mít povinnost přijmout občanské hodnoty společnosti, ve které žijí; a za druhé stát je nezávislý na náboženské, rasové či etnické orientaci, tudíž všichni občané mají stejná práva a příležitosti k účasti na sociálně-ekonomickém a politickém životě (Kuzu, 2011, str. 6-8). Müller (2009, str. 5), jeden z nejznámějších zastánců konstitučního patriotismu, uvádí, že stát by měl uznávat a respektovat všechny jedince jako občany, bez ohledu na jejich etnickou identitu, dokud se zavážou k občanským hodnotám sdíleného politického společenství.

Stát může dosáhnout rovného občanství všech v zemi pouze za předpokladu, že se bude stavět neutrálně ke kulturním, jazykovým a náboženským rozdílům mezi jednotlivými skupinami. V rozporu je však respektování společenské kultury v praxi, kdy nestrannost vyžaduje zavedení jednotného jazyka, které pak vyústí k rozpadu menšinové kultury. Pokud tedy chtějí kulturní podskupiny mít nárok na stejné občanská práva, musí tak činit v jazyce dominantní kultury. V případě Turecka byla Kurdům již při založení Turecka dána stejná občanská práva a povaha státních příslušníků bez

diskriminace, kdy však v realitě byli buď asimilováni či neměli nic jiného na výběr, než se postupně zapojit do akulturačního procesu. Od té doby bylo kurdské obyvatelstvo ignorováno a považováno za Turky. Při tomto pokusu o vytvoření rovnocenného občanství byl přehlížen a ignorován rozdíl, že občan Turecka ještě neznamena, že je Turek (Kuzu, 2011, str. 7-8).

3.4 Změna práv za účelem kandidatury Turecka do EU

V roce 1999 po summitu v Helsinkách dostalo Turecko status kandidátské země do EU. Mezi roky 1999 a 2001 probíhaly přípravné fáze k zahájení potřebných reforem s cílem splnit kodaňská kritéria v různých oblastech politiky. Zásadní vývoj v oblasti práv menšin nastal roku 1999 při zatčení Abdullaha Öcalana a zastavení bojů mezi PKK a tureckou vládou. Jako jeden z přípravných kroků bylo považováno odstranění a pozměnění některých článků v ústavě, které sloužily ke stíhání menšin. Změnu přinesl rok 2001, kdy bylo odstraněno z ústavy, že se žádný jiný jazyk, než schválený zákonem, nemůže používat k vyjádření a šíření myšlenek. Dva roky přípravné fáze však nedospěly k žádným významným změnám v menšinových právech (Guerin a Stivachtis, 2011, str. 31-32).

V roce 2002 začala vláda zahajovat reformy pro harmonizaci právních tureckých předpisů s předpisy EU. Během období 2002-2004 byly zrušeny zákazy používání kurdštiny ve vysílání a vzdělávání. V roce 2002 došlo také ke zlepšení situace v jihovýchodní části Turecka především ve směru socio-ekonomického rozvoje a kulturních práv. Podpisem Ottawské úmluvy v roce 2004 začala vláda program pro odstraňování nášlapných min v regionu. Vláda rovněž poskytla menšinám určitou právní ochranu tím, že ratifikovala mezinárodní dohody. A to Úmluvu OSN z roku 1965 o odstranění všech forem rasové diskriminace v roce 2002, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech v roce 2003. Významným krokem kupředu byl také projekt Návrat do vesnic a běžného života, který podle tureckého prohlášení byl zaveden roku 2002. Cílem bylo usnadnění návratů vesničanů, kteří byli násilně přemístěni tureckými bezpečnostními silami. V období 2002-2004 došlo také k poskytnutí práv nesunnitským

muslimům, tudíž Alevitům a k poskytnutí vlastnických práv náboženským nadacím (Yilmaz, 2011, str. 14-18).

Období 2005-2007 bylo charakterizované zpomaleným reformním procesem, který pozastavil přijetí práv menšin. Ministerstvo vnitra vydalo oběžník pro usnadnění dobrovolného návratu vnitřně vysídlených osob, zvýšilo povědomí veřejnosti o tomto procesu a začalo další spolupráci s nevládními organizacemi. Byly založeny čtyři místní rozhlasové a televizní stanice, které mohly vysílat v kurdštině. I tak ale měly řadu omezení. Každé vysílání muselo být překládáno či s tureckými titulky, což pak neumožňovalo dělat živé vysílání. V tomto období došlo k výraznému vzrůstu zločinů z nenávisti a projevům nesnášenlivosti vůči nemuslimskému obyvatelstvu. Byl například zavražděn katolický kněz a tři protestanti (Cengiz a Hoffmann, 2014, str. 201-202). Zákon z roku 2004 o náhradě ztrát vyplývajících z teroristických činů byl zahájen se zpožděním a určitou nejistotou. Do roku 2005 měly turecké orgány 173 208 žádostí, avšak náhrada za ztráty byla provedena jen u 2 200 žádostí. V roce 2007 podalo dalších 269 759 lidí žádost, kdy pozitivní odezvy se dočkalo 37 309 lidí. Realizace náhrad byla problematická díky nedostatku nezávislých posuzovacích komisí, automatickému vylučování z kompenzací, nedostatečným důkazům, nedostatečným právním podporám žadatelů, omezené kapacitě, či neopodstatněným žádostem (Yilmaz, 2011, str. 19-21).

Od roku 2008 do roku 2010 bylo takzvané období obnovy reformního procesu. V roce 2008 došlo k oživení formálního přijetí pravidel ohledně práv menšin v Turecku. Vláda zajistila přidělování finančních prostředků s cílem rozvíjet region jihovýchodního Turecka. Na projekt jihovýchodní Anatólie přidělila 14 milion eur, které se rozdělily do čtyř pilířů – ekonomického rozvoje, sociálního rozvoje, rozvoje infrastruktury a institucionálního posílení. V roce 2009 vláda zahájila parlamentní a veřejnou diskusi za účelem vyřešení kurdské otázky. Téhož roku turecký politik a současný prezident Turecka Recep Tayyip Erdoğan uznal existenci kurdského lidu a kurdského problému. Po uznání ze strany Erdoğanova začala debata o uzavření míru s PKK a o možných řešeních kurdského problému. Výsledkem debaty byl návrat 34 členů PKK do Turecka ze severního Iráku. I přesto se po pár měsících vrátilo 14 z nich zpět do Iráku díky donucovacímu ošetření Turecka. V červnu 2009 Evropský parlament přijal zákon o odminování turecko-syrské hranice a v roce 2010 bylo deklarováno právo pro

nemuslimské menšiny vykonávat jejich kulturní práva, která jsou součástí jejich identity (Yilmaz, 2011, str. 24-27).

V období 1999-2010 lze říci, že menšinová politika země dospěla ke zlepšení oproti předchozímu desetiletí. I přesto však řada problémů zůstala v dané oblasti nevyřešených. Proces ještě není u konce a až čas ukáže, zda se politika ohledně práv menšin v Tureckulepší či ne (Yilmaz, 2011, str. 29).

4 Politický systém v Turecku

4.1 Pravidla politického systému

Politické strany v Turecku dostaly svou první podobu západního stylu na konci 19. století. Absolventi moderních škol, armádní důstojníci a civilní zaměstnanci měli za cíl zabránit poklesu Osmanské říše a zavést principy rovnosti, svobody a nacionalismu, které zpozorovali na západě, a proto propagovali politická hnutí. Po ukončení války za nezávislost, která trvala od roku 1919 do roku 1923 a vedla k založení Turecké republiky, se Republikánská lidová strana (CHP) stala jedinou dominantní stranou a svou moc si udržela až do roku 1946, kdy byl založen konkurenční a pluralitní systém více politických stran. Nová podoba politického systému přišla až roku 1982, kdy se politické strany musí řídit Zákonem o politických stranách (LPP) při formaci, činnostech, dohledu a rozpuštění. V roce 1983 bylo zavedeno omezení, kdy pro vstup politické strany do parlamentu, musí každá politická strana získat alespoň 10 % volebních hlasů z celkového počtu hlasů v Turecku. Takto vysokou hranici nemá ani žádný stát v EU. Systém má také omezení na regionální úrovni, kdy musí poslanec dosáhnout procentního minima v obvodu, za který kandiduje. Politická strana je povinna sestavit kandidátní listinu nejméně v polovině provincií a v těchto provinciích alespoň v 1/3 krajů a nominovat minimálně 2 kandidáty pro každé parlamentní křeslo alespoň v polovině provincií (Sayari a Esmer, 2002, str. 36-38).

Takto zvolený volební systém znevýhodňuje malé politické strany, tedy zejména kurdské strany ve východním a jihovýchodním Turecku, které získávají převážně regionální podporu. Naopak zvýhodňovány jsou větší strany, které dokážou oslovit voliče po celém Turecku. I přes znevýhodnění kurdských stran se jim v některých případech daří obejít podmínku ohledně 10 % hlasů v celostátním měřítku a zúčastnit se procesu jako nezávislí kandidáti. Nezávislí kandidáti, kteří se snaží získat místo v parlamentu, se zapojují do politických aktivit samostatně a pro zvolení jim stačí získání 10 % hlasů v konkrétním obvodě. Druhou možností, jak se distancovat od daného znevýhodnění, je připojení se na kandidátní listinu jiné politické strany (Kubíková, 2015, str. 3).

Podle Ústavy mají všichni občané právo volit, být voleni a zapojeni do politických aktivit či se účastnit referenda. Všichni turečtí občané od 18 let jsou povinni hlasovat v parlamentních volbách, kdy nehlasování je trestáno pokutou. Mezi výjimky patří nesvéprávní občané a odsouzení ze spáchání trestného činu. Až na státní zaměstnance a příslušníky ozbrojených sil se všichni občané Turecka starších 18 let mohou stát členem politických stran či politickou stranu vytvořit. K založení politické strany není vyžadováno předchozího povolení, avšak musí splňovat podmínky a fungovat podle příslušných právních předpisů a Ústavy. Jednou z podmínek je zřízení sídla v Ankaře a získání podpisů od nejméně 30 tureckých občanů, kteří jsou způsobilí pro zvolení do parlamentu (TBBM, 2002, str. 29-30). Zákon číslo 2820 o politických stranách z roku 1983 zakazuje založení politické strany, která je postavena na separatistickém, náboženském nebo etnickém základu. Pokud strana vykazuje nějaké náznaky těchto kategorií, tak je rozpuštěna či zakázána. Ústava také stanovuje, že volby a referenda musí být svobodné a díky tajnému hlasování prováděny na základě rovnosti, přímého volebního práva a hlasy musí být přepočítávány otevřeně. Poté zvolení poslanci do parlamentu nereprezentují pouze své voliče, ale také národ jako celek (Sayari a Esmer, 2002, str. 38).

Turecko je parlamentní demokracií a moc je zde rozdělena mezi prezidenta a vládu, kdy prezident má zejména roli reprezentativní. V čele vlády, rady ministrů, stojí předseda, kdy v současné době je to v Turecku Ahmet Davutoğlu. Bývalý předseda Recep Tayyip Erdoğan byl roku 2014 zvolen přímou volbou prezidentem na 5 let. Ve všeobecných volbách v Turecku se volí poslanci, kteří poté usednou do parlamentu, který je nazván Velkým národním shromážděním. Poslanců je zde celkově 550 a od roku 2011 jsou voleni na období 4 let. Turecko je rozděleno do 81 provincií a za každou z nich je zvolen alespoň jeden poslanec (TBBM, 2002 str. 48-50).

4.2 Politické strany v Turecku

Strana spravedlnosti a rozvoje (AKP)

Patří nyní mezi nejsilnější politickou stranu, kterou založil Recep Tayyip Erdoğan v roce 2001. Navazuje na stranu ctnosti, která byla v tamtéž roce rozpuštěna.

AKP je středopravicovou stranou, a i když sama strana to o sobě popírá, tak se jedná o proislámskou stranu, která je často označována, že má v tomto směru skrytou agendu. Tento náboženský aspekt se již odráží od zakladatele strany ctnosti a dalších islamistických akcí, které proběhly ještě před založením strany. Strana je tudíž složena z ideologické kombinace duchovního islámu a politického sekularismu a nepodobá se žádné jiné sekulární straně. Díky této kombinaci mají někteří obyvatelé obavy, že islám ovlivní turecký politický život. Strana se však zavázala, že nebude používat islám pro politické účely (Rashwan, 2007, str. 193-202). Turecká armáda také není zastáncem AKP, jelikož chrání sekulární podobu tureckého politického systému. Naopak velká část obyvatel si stranu oblíbila kvůli provedeným ekonomickým reformám. AKP dospěla také k mnoha reformám, které podpořily kurdská práva (například vysílání v kurdskému jazyce a povolení kurdštiny na veřejnosti). Díky těmto reformám, islámskému zaměření a konzervatismu si strana našla zastánce také mezi kurdským obyvatelstvem. Strana je proevropsky orientovaná, kdy podporuje vstup Turecka do EU. Toleruje odlišnosti, podporuje tržní hospodářství, uznává demokratické hodnoty západu a zastává liberální tržní principy v ekonomii (Kabická, 2011, str. 1-14).

Republikánská lidová strana (CHP)

Patří mezi nejstarší politickou stranu, kterou založil Mustaga Kemal Atatürk v roce 1923 při vzniku nové republiky. Současný název byl přijat již v roce 1924. Jedná se o středně levicovou sociálně-demokratickou stranu a je řazena jako opoziční strana AKP (Slomp, 2011, str. 660). Ideologií kemalismu se strana řídí do dnes. Můžeme zde vidět také prvky, které byly vytyčené již od založení, a to prvky republikanismu, nacionalismu, etatismu, laicismu, populismu a sekularismu. Strana má zvláštní citlivost vůči lidským právům, svobodě projevu, mučení, nelidskému či ponižujícímu zacházení a to taky dávala najevo po mnoho let. CHP podporuje vstup Turecka do EU, protože by členství znamenalo dokončení odkazu Atatürka. Ke kurdskému problému se staví neutrálně, a to snahou o svobodu projevu Kurdů a jejich rozvoje, avšak zachování jednotného státu pouze s turečtinou jako oficiálním jazykem. Strana má také tradiční vazby na střední a vyšší střední třídu, kde patří nemanuální pracovníci, vysokoškoláci, státní úředníci, akademici a další. Problémem řádného oslovení voličů je zejména

vzdálenost mezi správou strany a lidmi (například i Kurdy), kteří jsou spíše levicově orientovaní (Keyman, 2007, str. 90-91).

Národní strana akce (MHP)

Jedná se o ultranacionální a ultrapravicovou politickou stranu, která byla založena v roce 1969 Alparslanem Türkeşem. Po CHP jde o druhou nejsilnější opoziční stranu AKP. Strana se sama prezentuje jako nacionalistická a ideologická, kdy si osvojuje konzervativní nacionalismus a vyzdvihuje turecký nacionalismus. Z vnějšího pohledu je někdy označována za neofašistickou a to díky napojení na organizaci Šedých vlků (Částek a Janáčková, 2007, str. 1-15). Program strany je někdy uváděn sloganem láska tureckého národa a věrnost a služby tureckému státu. Strana patří mezi teoretické podpůrce pro vstup do EU, avšak prakticky neschvaluje řadu věcí, které jsou pro vstup nutné. Veřejně dává najevo odmítání existence jakékoliv etnické či jiné identity než je identita turecká. V tomto ohledu se vyjadřuje také o Kurdech, kdy neuznává jejich etnická či kulturní práva, natož vůbec jejich existenci a jazyk. Dokonce nesouhlasí s AKP, která založila mírovou kampaň vůči Kurdům. Postoj strany je ke kurdské otázce tudíž značně negativní (Uzer, 2011, str. 147-154).

Lidově demokratická strana (HDP)

Jedná se o levicovou až krajně levicovou pro-kurdskou politickou stranu, která byla založena v roce 2012 jako politické křídlo lidově demokratického kongresu. HDP je silně opoziční strana vůči AKP, o které prohlašuje, že je autoritářská, vykořisťující a diskriminační k náboženským menšinám. Mezi hlavní cíle staví práva menšin, participativní demokracii a rovnostářství. Tato demokratická socialistická strana chce ukončit náboženskou, rasovou a genderovou diskriminaci. HDP odmítá kapitalismus a vykořisťování a snaží se dosáhnout prospěchu všech tureckých občanů (Kubíková, 2015, str. 1-7). Je často obviňována za projevoování zájmů pouze o kurdskou menšinu v jihovýchodním Turecku a nezastupování celého Turecka. Je to zejména díky údajnému propojení na teroristickou organizaci PKK. Někteří ji také kritizují, že nezobrazuje žádné turecké vlajky a vysvětlují si to tak, že strana nemá zájem o všechny obyvatele Turecka. Strana požaduje vyhlášení nové ústavy, která by přinesla práva

menšinám, jako jsou Kurdové, nebo třeba Alevité. Strana se také soustřeďuje na ekonomické reformy, jako je například zvýšení minimální mzdy, snížení týdenní pracovní doby, nebo také reformování zkouškového systému na univerzitách a zpřístupnění univerzit pro všechny (Akçali, 2015, str. 155).

Strana míru a demokracie (BDP)

Jednalo se o kurdskou levicovou stranu, která byla založena roku 2008 a stala se nástupcem Strany demokratické společnosti (DTP), která byla zakázána z důvodu napojení se na PKK. Ve své existenci se strana snažila zastavit boje v jihovýchodním Turecku, umožnit vyučování kurdského jazyka na školách a ve veřejné sféře a napravit volební systém. Jako jedné z mála stran se jí dařilo obcházet zákon ohledně minimálních 10 % hlasů získaných ve všeobecných volbách a dostat se tak do parlamentu pomocí nezávislých kandidátů. Dokonce Erdoğan slíbil svou podporu ohledně snížení volební kvóty, avšak žádnou podporu neprojevil později ve volební kampani. Strana patřila mezi podporovatele vstupu do EU, snažila se o uznání arménské genocidy ze strany Turecka a také o schválení manželství stejného pohlaví. Byla to strana, která zastupovala kurdskou minoritu a za hlavní cíl měla řešení kurdského problému v Turecku. V roce 2014 se BDP připojila k HDP (Kabická, 2011, str. 1-14).

4.3 Vývoj Strany kurdských pracujících

PKK lze charakterizovat jako politické a praktické hnutí, které si bere za úkol charakterizování vlastností kapitalismu a aktuální situace v Kurdistánu a následné jednání v souladu s těmito prvky (Öcalan a Happel, 2013, str. 41). Kořeny má v Turecku, ale působí také v iráckém Kurdistánu. Považují se za ochránce kurdských práv, bojují za samostatný Kurdistán a lepší kulturní a politická práva pro Kurdy na území Turecka. Strana byla založena v roce 1978 na tajném setkání poblíž Diyarbakir studentskými Kurdy pod vedením Abdullaha Öcalana. Jako veřejné oznámení o založení se bere pokus o atentát na kurdského vůdce Mehmeta Ceiala Bucaka v roce 1979. Atentát se nezdařil, avšak byl podkladem pro následující jednání PKK. Strana si vytyčila jasné cíle a vyzvala lidi po celém regionu k národní revoluci ke svržnutí

tureckého státu (Marcus, 2007, str. 46). V období mezi roky 1984 až 1999 byla PKK útočná a používala násilné taktiky jak proti civilistům, tak proti bezpečnostním silám. První útoky ze strany PKK proběhly roku 1984 v provinciích Siirt a Hakkari, kde byl zabit turecký voják. PKK si tak získala pozornost Ankary a všech obyvatel Turecka a od toho roku vede neustále ozbrojený boj proti tureckému státu. PKK se zaměřuje zejména na jihovýchodní oblast Turecka, jelikož chce zde vyhlásit samostatný stát. PKK se jasně projevila jako vojenská a politická organizace, která si stojí za svým cílem ohledně vyhlášení nezávislosti kurdského lidu. Do roku 1999 provedla 95 hlavních útoků na turecké jednotky, kdy bylo zabito 5 824 lidí z bezpečnostních sil a 5320 civilistů (Bilgin a Sarihan, 2013, str. 90-91).

V roce 1998 shromáždilo Turecko jednotky u syrských hranic a vyhrožovalo válkou se Sýrií, pokud Damašek bude nadále poskytovat útočiště Öcalanovi. Sýrie po řadě vyhrožování ustoupila a vyhnala Öcalana, který pak hledal azyl napříč národy. Roku 1999 zažila PKK největší pád a to když došlo k zatknutí Öcalana v Nairobi, hlavním městě Keni. Byl odsouzen k trestu smrti, který roku 2002 byl oficiálně změněn na doživotí. Rozhodnutí se odráželo z touhy turecké vlády zabránit mezinárodního odsouzení týkajícího se lidských práv a ze snahy být o krok blíže vstupu do EU. Po zatčení vůdce dělala PKK několik náborů nových členů, aby udržela svou bojovou sílu, avšak už se nedostala na předchozí úroveň. V roce 2002 PKK změnila název na Svobodný a demokratický kongres Kurdistanu a přislíbila nenásilné aktivity na podporu kurdských práv. O rok později se přejmenovala na Kongra-Gel a prosazovala své mírumilovné úmysly, avšak zároveň pokračovala v útocích a odmítala odzbrojení. Hrozila také ozbrojenými útoky a obnovou silného násilí, pokud nezlepší podmínky jejího uvězněného vůdce. PKK je v řadě zemí na černé listině a v roce 2004 Rada EU zahrнула PKK do seznamu teroristických organizací (Romano, 2006, str. 57-58).

Roku 2004 bylo ukončeno příměří, když PKK zaútočila na turecké bezpečnostní síly. Od toho okamžiku nastalo druhé období konfliktu, které trvalo do roku 2010 a nepodařilo se dosáhnout žádného významného vojenského pokroku. PKK se snažila věnovat spíše politickým strategiím než násilným aktivitám, a tak se konflikt ukázal jako méně intenzivní než v prvním období. V roce 2005 se organizace přejmenovala zpátky z Kongra-gel na PKK a téhož roku došlo ke zvýšení násilí po celém Turecku.

Proběhly desítky bombových útoků hlavně v západním Turecku, kdy PKK popírala veškerou odpovědnost. V roce 2006 vypukly těžké boje kolem Diyarbakiru, v Adaně, Istanbulu, Marmaris a Mersin. O rok později napadla PKK tureckou základnu v Hakkâri. Po této události turecká armáda zareagovala bombardováním základny PKK a začala připravovat velkou přeshraniční vojenskou operaci. Tato operace proběhla v roce 2008 v severním Iráku, kde zaútočilo až 10 000 tureckých vojáků. Podle federace amerických vědců se PKK v roce 2008 skládala z přibližně 4 000 až 5 000 aktivistů, z nichž 3 000 až 3 500 pobývali v severním Iráku. Avšak během prvního konfliktu v Turecku měla PKK okolo 10 000 členů, což znamená, že se počet snížil téměř o polovinu. Aby vynahradila tento deficit, tak začala prosazovat své cíle spíše politickými aktivitami (Aydin-Düzgüt, 2013, str. 146).

V prvním období konfliktu používala PKK hrubou vojenskou sílu k získání podpory civilistů. Naproti tomu ve druhém období využila méně násilné taktiky a došlo tak rovněž k urbanizaci PKK. Roku 2009 PKK vyhlásila již několikáté příměří tureckému státu, avšak odsouzení mnoha členů DTP způsobilo velké nepokoje mezi Kurdy po celém Turecku a to vyústilo v další násilné střety jak ze strany obyčejných Kurdů, tak ze strany PKK (Bilgin a Sarihan, 2013, str. 91-92). Rok poté PKK vyhlásila další příměří, které následovalo jednáním mezi státem, PKK a Öcalanem. Byly předloženy tři protokoly: Návrh zákona o zásadách pro demokratické řešení hlavních sociálních problémů v Turecku, návrh zákona pro mírové vztahy mezi státem a společností a návrh zákona o akčním plánu pro demokratické a spravedlivé řešení kurdské otázky. PKK i státní úředníci tyto protokoly schválili a bylo slíbeno, že se podniknou nezbytné kroky po volbách v roce 2011. Sám Öcalan prohlásil, že nová etapa by mohla začít po skončení voleb. PKK však zahájila hned po volbách útok, jelikož dospěla k závěru, že stát nebyl připraven dodržovat připravené protokoly. Střety mezi PKK a tureckou armádou v následujících měsících zesílila a rok 2012 je považován za nejnásilnější rok v bojích od roku 1999. Přišlo o život stovky lidí a kurdští politici se dostali pod neúprosný politický útlak od policie a soudní moci. Tisíce Kurdů, včetně novinářů, politiků, odborářů a dalších, bylo obviněno a zatčeno za údajnou spolupráci s organizací, která je napojená na PKK. Vláda ani PKK nedosáhly svých cílů, avšak

PKK i přes těžké ztráty byla schopna rekrutovat nové bojovníky (Aydin-Düzgit, 2013, str. 147).

Další vyjednávání začalo roku 2013, kdy Erdoğan uvedl, že probíhají rozhovory mezi státem a Öcalanem o krveprolitích z posledních 18 měsíců a o snaze vybudování míru. Ke krizi došlo, když turecký občan zabil 3 ženy z PKK v Paříži. PKK i BDP nakonec považovaly tyto vraždy jako provokaci třetí stranou a zůstaly tedy loajální mírovému procesu. Erdoğan téhož roku přijmul veškerá politická rizika pro dosažení míru, AKP schválila zákon umožňující obhajování se u soudu v mateřském jazyce a PKK propustila 8 vojáků a úředníků držených v iráckém Kurdistánu. Öcalan o pár měsíců později veřejně oznámil, že éra ozbrojeného boje je u konce a že nastal čas na politický boj. Zdůraznil také islámské bratrství mezi Kurdy a Turky a to nejen v Turecku ale v celém Středním východě. Podmínky smlouvy mezi státem a PKK spočívaly v klidu zbraní PKK, demokratizaci, odzbrojení a normalizaci. PKK také požadovala určité kroky od vlády, aby ověřila její loajalitu k procesu. Po neustálém vzájemném obviňování ze zdržování mírového procesu, Turecko propustilo roku 2014 dříve zajaté Kurdy (Aydin-Düzgit, 2015, str. 170-173).

Proces však narazil na další krizi, kdy při bitvě v Sýrii bylo zabito přes 40 podporovatelů HDP rukou Islámského státu (IS). Díky tomu došlo k protestům, kdy byly HDP a PKK rozhněvány kvůli postoji vlády k této situaci. Stovky Kurdů z Turecka se připojilo k syrské Sjednocené demokratické straně v boji proti IS. Boj se přemístil také do tureckých kurdských měst, kde se zabíjelo dále. HDP a PKK vyzvala kurdské obyvatelstvo k protestům proti postoji tureckého státu. Sřety skončily až poté, co Öcalan vyslal z vězení zprávu s žádostí o ukončení protestů. Sřety se ukončit podařily, avšak zanechaly po sobě obrovskou krizi. Obě strany usoudily, že je třeba zůstat u mírových jednání, a proto se rozhodly pokračovat v procesu dále (Aydin-Düzgit, 2015, str. 173-175).

4.4 Vývoj kurdských stran

Kurdské obyvatelstvo má řadu překážek, které jim brání v prosazování svých zájmů. Jedná se již o dříve zmíněné charakteristiky, jako jsou: zákaz zakládání

politických stran, které mohou ohrozit teritoriální integritu Turecka, neoficiálnost kurdského jazyka ani na regionální úrovni do roku 2002, nutnost sídla v Ankaře při založení politické strany a 10% hranice při volbách pro usednutí do parlamentu (Čapek a Baar, 2012, str. 42-43). První legální politickou stranou, která zastupuje kurdské obyvatelstvo, byla Lidová strana práce (HEP), která byla založena roku 1989. Ve volbách v roce 1991 se 22 zástupců této strany dostalo do parlamentu, kde mezi nimi byla i Lejla Zana. I přes silné protesty Zana pronesla přísahu v kurdsém jazyce a žádala o bratrství mezi tureckým a kurdským národem. Stala se tak známou osobností v boji o kurdskou emancipaci. Roku 1993 byla HEP zrušena Ústavním soudem kvůli podezření z možných separatistických záměrů ze strany členů strany. Zástupci však zůstali v parlamentu, jelikož stihli přejít do nově založené Demokratické strany (DEP). Po roce byla strana rozpuštěna díky podezření na napojení se na PKK. Zana a dalších 5 poslanců byli odsouzeni k 15 rokům ve vězení, kde však nezůstali dlouho díky nátlaku ze strany Evropského soudu pro lidská práva (White, 2000, str. 170).

Další kurdskou stranou byla Lidová demokratická strana (HADEP), která působila od roku 1994 do roku 2003 a distancovala se od PKK. Ve volbách v roce 1995 a 1999 však nedosáhla 10% hranice. Před volbami v roce 2002 se spojila s dalšími dvěma stranami a vytvořila tak Demokratickou lidovou stranu (DEHAP), která ale také neuspěla. I přes distancování HADEP od PKK byla strana zrušena roku 2003 kvůli podezření. DEHAP působila až do roku 2005, kdy se poté přeměnila na Stranu demokratické společnosti (DTP) pod vedením Zany (Čapek a Baar, 2012, str. 43-44). DTP se snažila obhajovat zájmy Kurdů a ve volbách v roce 2007 usedli kandidáti strany do parlamentu prostřednictvím nezávislých kandidátů. V období 2007-2009 bylo obviněno a uvězněno více než 200 členů této strany a na konci tohoto období byla strana zrušena kvůli napojení na PKK. Navazující stranou byla Strana míru a demokracie (BDP), která chtěla demokratickou autonomii a zaručení kulturní a jazykové svobody pro kurdské obyvatelstvo v jihovýchodním Turecku. Tato strana se následně v roce 2014 připojila k Lidově demokratické straně (HDP), která stále působí v Turecku (Akçali, 2015, str. 155).

5 Parlamentní volby

Cílem každé politické strany v Turecku je vstoupení do Velkého národního shromáždění. Aby toho strana dospěla, tak musí získat podporu lidí pomocí volební kampaně, ve které sděluje své kroky a cíle, kterých chce po zvolení dosáhnout. Tato kapitola se věnuje průběhu voleb, díky kterým lze zjistit, jak si kurdské strany v jednotlivých volebních obdobích vedly a zda se jejich možnost obhájení práv zlepšila či naopak. Kapitola se věnuje volbám od roku 2007 díky snaze Turecka více zapojit Kurdy do politického dění omezením zákazu politických stran obhajujících práva menšin. Druhým podnětem výběru období bylo také umožnění užívání kurdštiny ve vysílání a vzdělávání.

5.1 Volby 2007

Volby se uskutečnily 22. července 2007 a zúčastnilo se 14 z 50 politických stran v Turecku, které byly zaregistrované. Zřízení a organizace politických stran je regulována LPP. Podle tohoto zákona mohou být zakázány kampaně, při kterých je použit jiný jazyk než turecký, a strany zastupující menšiny. V roce 2007 nebyla žádná strana zakázána z těchto důvodů. Do roku 2007 byl LPP změněn 19 krát, avšak úsilí o zásadnější změny bylo pozastaveno v roce 2007. Kromě politických stran se zúčastnilo voleb 699 nezávislých kandidátů, kdy mnoho z nich nemělo stranickou příslušnost, nebo byli z politických stran, které nedosáhly 10% hranice. Tato možnost byla využívána zejména v kurdské komunitě, kdy kandidáti z DTP se účastnili ve volbách 2007 jako nezávislí. Turecko se snažilo zvýšit účast tureckých občanů kurdského původu v politickém dění, proto došlo k omezení zákazů politických stran, které obhajují práva menšin a zavedení změn zákona o rozhlasovém a televizním vysílání přijatém v roce 2002 a 2003, umožňující vysílání v jiných jazycích než turečtině. Legislativa však i nadále zakazovala používání jiných jazyků v kampani (ODIHR, 2007, str. 13-14).

Jednalo se o předčasné volby, vyhlášené po pokusu AKP v čele s Erdoğanem zvolit ministra zahraniční Abdullaha Güla na post prezidenta. Na to však zareagovala sekulární opozice, která označila, že kandidát má proislámské postoje. Tento neúspěšný

pokus zvolení prezidenta, který i přesto byl zvolen později toho roku, byl důvodem pro vyhlášení předčasných parlamentních voleb. Předvolební kampaň se soustředila na konflikt mezi proislámskými příznivci a sekulární společností, prezidentské volby a na otázku ohledně zakročení turecké armády do severního Iráku a zákrok proti Kurdům (Částek a Janáčková, 2007, str. 9-10). Navzdory očekávané nízké volební účasti, byla účast poměrně vysoká a to 84,2 %, kdy jde o 36 056 293 voličů ze 42 799 303 registrovaných (YSK, 2007, str. 1). Právě problematika sekularismu, otázka zvýšené aktivity PKK a obavy o ekonomickou stabilitu popohnaly Turky k hlasování (Částek a Janáčková, 2007, str. 10).

Volby v roce 2007 jasně vyhrála AKP se svými 46,6 % hlasy a získala tak 341 mandátů, tudíž ústavní většinu. Od předchozích parlamentních voleb roku 2002 si zvýšila voličskou základnu z téměř 10 milionů na více jak 16 milionů voličů (TBBM, 2011, str. 17). I přes tento úspěch byl výkon AKP smíšený. Terorismus PKK se za doby vlády AKP dramaticky zvýšil, kdy AKP odmítla přijmout přísná opatření v boji proti této hrozbě. A za druhé AKP prosazovala kontroverzní politiky zaměřené na předefinování sekularismu, kdy se pokoušela změnit zákony a předpisy týkající se islámu ve vzdělávání a veřejnosti. Za dobu vlády AKP se nepovedlo snížit vysokou míru nezaměstnanosti, došlo ke zvýšení kriminality a zahraničního dluhu. AKP však byla úspěšná v reakci na socioekonomické potřeby a požadavky chudých, kdy strana získala také podporu v řadě provincií v oblasti východní, jihovýchodní a centrální Anatólie. Na obrázku 3 můžeme vidět, které strany získaly největší podporu a zvítězily v jednotlivých provinciích. Během volební kampaně CHP obvinila AKP za islamistickou hrozbu a v té době premiéra Erdoğan z korupce. Podle CHP by měla turecká společnost přijmout západní liberální styl života. Selhání CHP v nabídnutí sociálně-ekonomického programu přispělo k volebnímu neúspěchu strany, kdy nezískala podporu od chudých voličů. I přesto CHP obdržela 20,9 % hlasů a získala tak 112 mandátů, což oproti minulým volbám, kdy získala 178 mandátů, je ztráta. MHP ztratila svou tradiční volební základnu v centrální a východní Anatólii na úkor AKP. Přesto získala 14,3 % hlasů a obsadila tak 71 míst v parlamentu. MHP ve volební kampani uvedla, že v případě výhry by přinesla konec terorismu PKK pomocí přeshraniční operace proti jejich táborem v severním Iráku, což však bylo v rozporu

s myšlenkou federace v Turecku. DTP, která reprezentuje kurdskou menšinu, nedosáhla minimální hranice 10 %, i přes to však 23 poslanců usedlo v parlamentu a to díky kandidatuře jako nezávislí kandidáti. Svou podporu si získala zejména ve východním a jihovýchodním Turecku. Poukazování na islám ze strany AKP jako na základ pro jednotu a stabilitu země přitahovalo voliče ve východním a jihovýchodním Turecku více, než prosazování etnického kurdského nacionalismu ze strany DTP. Další 3 mandáty získali nezávislí kandidáti mimo DTP (Eligür, 2007, str. 2-5).

5.2 Volby 2011

Kvůli situaci v roce 2007 ohledně zvolení prezidenta se AKP rozhodla pro změnu v ústavním systému. Erdoğan připravil změny, které se vztahovaly zejména na ukotvení práv a svobod podle Evropské úmluvy o lidských právech. Podoba ústavy neshledala úspěch, i přesto ale byla novelizace předložena k referendu, kdy se 68,95 % lidí vyjádřilo pozitivně. Proto byly přijaty změny, kdy prezident Turecka je přímo lidem volen na 5 let a poslanecký mandát z původních 5 let na 4 roky. Další změna proběhla roku 2010 a měla určovat celý politický vývoj Turecka. Novelizace omezila vliv armády a nezávislost justice a přetransformovala Nejvyšší soudní radu do nové podoby. Panovaly však také obavy ohledně možného zneužití reformy a autoritářského přístupu ze strany Erdoğanova, vůdce AKP. BDP na začátku byla odpůrcem novelizací a snažila se odrazovat voliče od referenda se slovy, že změny zpomalí reformy ohledně kurdské menšiny. Poté však změnila postoj a prohlásila, že pomocí nové ústavy bude usilovat o větší práva Kurdů (ODIHR, 2011b, str. 3-4).

Předvolební kampaň byla zaměřena především na tři politické strany, které již byly zastoupeny v parlamentu a na nezávislé kandidáty kurdského původu. Kampaň vládnoucí AKP byla profesionálně organizovaná a získala rozsáhlé pokrytí v médiích. AKP opakovaně zdůraznila potřebu rozvoje namísto separatismu. Hlavní opoziční strana CHP se zaměřila na sociální zabezpečení a demokratizaci, jakož i decentralizaci zaměřenou na řešení problémů v jihovýchodní části země. Jejím hlavním cílem byla mobilizace všech opozičních sil a zabránit tak vytvoření jedné strany vlády. MHP se zaměřila na analýzu aktivit AKP a kritizovala ji z korupce, zneužívání moci a umělého

rozdělení země a lidí. Místo toho strana nabízela jednotu a vlastenectví jako alternativu. Nezávislí kandidáti ze strany BDP se orientovali na decentralizaci, vzdělávání v mateřském jazyce a přidělení více práv etnickým skupinám. Erdoğan slíbil podporu snížení klauzule na 8 %, avšak během volební kampaně neprojevil žádnou snahu pro realizaci. Kampaň byla označena za agresivní, jelikož došlo k několika útokům hlavně na AKP. Bylo zadrženo také mnoho pro-kurdských aktivistů, což viděla BDP jako pokusy o zabránění kandidatury nezávislých kandidátů. Na druhou stranu kampaň ukázala větší toleranci k diskuzi o kurdské otázce a byl odvolán zákaz volební kampaně v jiném než tureckém jazyce (ODIHR, 2011a, str. 14-16).

Volby proběhly 12. června 2011 a zapojilo se 15 politických stran a 203 nezávislých kandidátů. Účast ve volbách byla 83,2 %, kdy volilo 43 914 948 voličů z 52 806 322 registrovaných. Oproti volbám z roku 2007 došlo k nárůstu o více jak 10 milionů registrovaných voličů. Částečně je to díky nárůstu počtu obyvatel, ale především jde o změnu registračního systému voličů, kdy jsou automaticky přihlášení všichni způsobilí občané a to i ti, kteří žijí v zahraničí. Tudíž při hlasování jeden z pěti hlasů patřil novému voliči (Akarca, 2013, str. 9). Hlavním příjemcem nárůstu zapsaných voličů byla BDP v jihovýchodní části Turecka a stalo se tak na úkor AKP (Obrázek 4). Vítěznou stranou se opět stala AKP se 49,83 % hlasy, kdy si o pár procent polepšila oproti předchozímu období, avšak získala méně mandátů a to 327. Od doby vlády Atatürka se Erdoğan stal nejúspěšnějším politikem, i když nesplnil některé ze svých slibů a nezískal dvoutřetinovou většinu křesel, které by umožnily prosazení změny ústavy samostatně. Mezi jeho úspěchy patří také poskytování politické stability, která vedla k ekonomickým úspěchům. Nejúspěšnější opoziční stranou se stala CHP, která dosáhla nejlepšího výsledku za posledních 30 let. Obdržela 25,98 % hlasů a 135 mandátů, a oproti minulým volbám získala téměř o 4 miliony více voličů. Naopak MHP ztratila podporu a dostala hlasy od 13,01 % voličů a přišla o 18 křesel oproti minulým volbám, tudíž obdržela 53 křesel. BDP, která nominovala své kandidáty prostřednictvím nezávislých kandidátů, získala 35 křesel, což je mírné zlepšení oproti DTP, která byla předchůdcem BDP a také zastupovala kurdskou menšinu (Kabická, 2011, str. 10-12).

5.3 Volby červen 2015

Situace po volbách z roku 2011 byla vyhrocená a došlo k vypuknutí politické krize, kdy byla vyloučena řada poslanců z parlamentu kvůli jejich trestní minulosti. Strany považovaly vyloučení za politicky motivovaný čin a požadovaly návrat, který však premiér neschválil. Panovaly také obavy, že se kvůli krizi zhorší situace v jihovýchodní části Turecka (Kabická, 2011, str. 13). V roce 2013 došlo rovněž k řadě demonstrací proti politice premiéra Erdoğan a AKP. V roce 2014 proběhly první přímé volby prezidenta v Turecku, kde vyhrál Erdoğan s 51,79 % hlasy. Již při volbách dal jasně najevo, že chce disponovat velkými výkonnými pravomocemi (Hrabálek, 2015, str. 34).

Nejzávažnějším problémem v kampani byla navrhovaná změna vládního systému. Dále byly diskutovány socio-ekonomické otázky, mír mezi Kurdy a Turky a probíhající situace na Středním východě. V předvolebních kampaních byla kromě turečtiny poprvé použita kurdština, arabština a další jazyky. V průběhu kampaně došlo též k velkému počtu útoků na kandidáty a úřady stran, kdy například došlo k výbuchu dvou bomb na pobočkách HDP. Další útoky na stejnou stranu proběhly 5. června, tudíž krátce před zahájením voleb, a zemřeli při nich 4 lidé a více než 100 bylo zraněných. V předvolební kampani se AKP zabývala novou ústavou pro Turecko, která by mohla řešit spory s kurdskými rebely. V té době již prezident Erdoğan se tímto tématem začal zabývat, avšak byl obviněn, že jedná ve prospěch AKP. CHP v počátcích vedla snahu o spojení s HDP, později však označila stranu za hrozbu. HDP se v kampani zaměřila na slíbení reformy přinášejících demokratizaci vysokých škol a zvýšení jejich dostupnosti. Dalším jejím cílem bylo zvýšení minimální mzdy a snížení týdenní pracovní doby. MHP se v kampani jednoznačně postavila proti AKP, kdy chtěla provést ústavní reformu, která by vedla k zabránění menšinám ústavního uznání a udržení postavení tureckého etnika (ODIHR, 2015a, str. 12-14).

Volby se uskutečnily 7. června 2015 a zúčastnilo se 20 politických stran a 165 nezávislých kandidátů, což nabízelo voličům široký výběr. Voleb se zúčastnilo 47 507 457 voličů z 56 608 817 registrovaných, což dělá 83,9% účast (Turkstat, 2016). Již po čtvrté za sebou v parlamentních volbách byla největší stranou Turecka AKP, která získala 40,9 % hlasů a obdržela 258 mandátů, což je značný pokles oproti

minulým 327. Po téměř 13 letech u moci AKP ztratila svou většinu ve Velkém národním shromáždění Turecka a nedosáhla tak potřebných mandátů pro sestavení vlády jediné strany, či pro vyvolání referenda o ústavě. Důvodem byla nová strana HDP, která jako první pro-kurdská strana dosáhla národního shromáždění, kdy pro ni volilo 13,1 % voličů a do parlamentu tak mohlo usednout 80 poslanců. Strana získala hlasy zejména od kurdského obyvatelstva v jihovýchodním Turecku (Obrázek 5). CHP získala nové voliče v provincii Eskişehir a bez dalších výrazných změn získala 25 % hlasů a 132 křesel. Pro MHP hlasovalo 16,3 % voličů a získala tak 80 křesel, což je o 27 křesel více než v předchozích volbách. Tentokrát se nezávislí kandidáti do parlamentu nedostali, a to díky HDP (Kubíková, 2015, str. 5-6).

AKP ve volbách ztratila absolutní většinu, tudíž se muselo vyřešit, co se bude dít dále. Jednou z možností byla koalice, avšak všechny tři strany, které se dostaly do parlamentu, odmítly jít s AKP do koalice. Druhou možností bylo vytvoření menšinové vlády, kdy však ani jedna ze stran neprojevovala zájem o tento krok. Podle turecké ústavy se musí do 45 dní sestavit vláda. Pokud se tak neučiní a menšinová vláda nezíská důvěru, tak může prezident vyhlásit nové volby. Tato třetí možnost se uskutečnila po volbách v červnu 2015 a prezident vyhlásil předčasné volby ještě téhož roku (Lang, 2015, str. 7-8).

5.4 Volby listopad 2015

Díky neúspěchu sestavení vlády ve volbách v červnu 2015 musel prezident vyhlásit předčasné volby a to na 1. listopad 2015. V čele byly zejména čtyři hlavní parlamentní strany. Ostatní strany byly sotva viditelné díky nedostatku finančních prostředků na kampaň a minimálnímu mediálnímu pokrytí. Strany kritizovaly AKP za polarizaci společnosti a vytváření atmosféry strachu mezi voliči. Mezi hlavní témata patřilo zhoršující se bezpečnostní prostředí, boj proti terorismu a socio-ekonomické problémy. Bezpečnost se dostala do popředí zejména díky probíhajícímu násilí. 22. července byli popraveni dva policisté rukou PKK, na což Turecko reagovalo vzdušným bombardováním základny PKK v severním Iráku. Tato vojenská reakce přerostla v otevřený konflikt mezi PKK a tureckou armádou. V průběhu kampaně došlo

rovněž k teroristickému útoku v Ankaře, kde bylo zabito více jak 100 lidí a zraněno nad 500. Zhoršená situace byla také na východě a jihovýchodě, což negativně ovlivnilo schopnosti volební kampaně HDP, která se orientuje právě na Kurdy žijící v daném území (ODIHR, 2015b, str. 11-13).

Voleb se zúčastnilo o 4 politické strany méně než v předchozích volbách, tudíž 16 politických stran. Účast voličů se mírně zvýšila na 85,2 %, kdy došlo volit 48 537 695 lidí z 56 949 009 registrovaných. Pro AKP volilo 49,5 % voličů, což je nárůst o více jak 9% bodů oproti volbám z června. AKP tak získala 317 míst v parlamentu a získala si tak absolutní většinu, která vyřešila problém z voleb v červnu. Dokonce ani samotná strana nečekala takový výsledek po předchozí ztrátě většiny. MHP přišla díky AKP o mnoho voličů a získala 11,9 % hlasů a 40 křesel, což je o polovinu méně než v červnu. Pro CHP hlasovalo 25,3 % voličů a získala 134 mandátů. Oproti červnu nejsou vidět značné rozdíly v procentech či křeslech, avšak v některých provinciích přišla o voliče na úkor AKP (Obrázek 6). HDP se podařilo překročit 10% hranici, kdy získala 10,8 % a 59 křesel v parlamentu. Strana přišla o voliče v provinciích Kars a Ardahan, kde Kurdové kvůli probíhajícímu násilí dali přednost AKP a hlasovali tak pro návrat ke stabilitě. AKP získala absolutní většinu a bylo tak možné sestavit vládu, což se stalo 24. listopadu 2015 (Servantie, 2015, str. 1-2).

6 Závěr

Jedním z cílů práce bylo analyzovat postavení kurdského obyvatelstva v Turecku s porovnáním s ostatními obyvateli. Již od vzniku Turecka v roce 1923 jsou Kurdům neustále odebírána jejich práva. Zakladatel republiky Atatürk projevil snahu s tímto problémem něco dělat, avšak nikdy se tak za jeho vlády nestalo. Naopak místo řešení problému docházelo k nuceným deportacím Kurdů z východní a jihovýchodní Anatólie, díky čemuž se Kurdové dostávali do velkých problémů, kdy přicházeli o své známé zázemí. Postavení Kurdů je také zapříčiněno nerespektováním jejich identity. Kurdové nejsou bráni díky Lausannské smlouvě z roku 1923 jako menšina, ale jako turečtí občané. Každý člověk narozený na území Turecka, tudíž i Kurd, je označován za Turka. Tím jsou nuceni se cítit jako Turkové a nevztahují se na ně žádná zvláštní práva. Turecko tuto situaci vidí tak, že se ke všem občanům chová rovnocenně a neorientuje se pouze na jednu skupinu obyvatel z náboženského, rasového či etnického hlediska. Díky této nestrannosti je však nutné zavedení jednotného jazyka a stejných práv pro všechny. Turecko tak naléhá na Kurdy, aby přijali občanské hodnoty společnosti, ve které žijí, což vede k rozpadu jejich kultury, čehož jsou si Kurdové jasně vědomi. V tomto aspektu tedy vzniká problém. Na jednu stranu chce Turecko pro všechny obyvatele stejná práva, ale na druhé je tím nutí vzdát se své vlastní identity. Z tohoto důvodu mají Kurdové celkově oproti ostatnímu obyvatelstvu horší postavení a často se tak může jevit, že jsou utlačováni.

Hlavním zaměřením práce byl politický systém v Turecku, od kterého se odvíjejí aktivity Kurdů. Kurdové se začali angažovat v politickém dění zejména od roku 1989, kdy byla založena první oficiální pro-kurdská strana. Již od tohoto počátku naráželi na řadu překážek. Téměř každá kurdská politická strana byla vždy po čase zakázána či rozpuštěna kvůli podezření z vazeb na organizaci PKK. Tyto činy se můžou z jistého pohledu zdát jako snaha Turecka zabránit angažovanosti Kurdů v politice. Angažování v politice je však významné, protože jde o nejefektivnější způsob, jak Kurdové můžou projevit své zájmy a prosadit své cíle ohledně práv, která stále nemají. Jediným důležitým pokrokem v oblasti kurdských práv byl rok 2002, kdy byl zrušen zákaz ohledně používání kurdštiny ve vzdělávání a vysílání.

Ve zkoumaném období od roku 2007 se uskutečnily 4 parlamentní volby. V prvních zkoumaných volbách v roce 2007 se 23 zástupců kurdské menšiny ze strany DTP dostalo do parlamentu díky nezávislým kandidátům. I to však znamenalo úspěch vzhledem k jejich neúspěchům v minulosti. Ve volbách v roce 2011 se kurdským zástupcům podařilo obsadit o 12 křesel v parlamentu více než v předchozích volbách. Ve velkém národním shromáždění tedy usedlo 35 Kurdů ze strany BDP, kteří mohli vyjádřit svůj nesouhlas ohledně dosavadních práv Kurdů. Velkým pokrokem byly červnové volby roku 2015, kdy se poprvé pro-kurdské straně podařilo přesáhnout nastavenou 10% hranici hlasů a strana HDP tak mohla usednout do parlamentu s 80 poslanci. Strana svou kampaní přetáhla voliče od vládnoucí AKP, která tak nezískala absolutní většinu. Z tohoto důvodu byly ještě téhož roku vyhlášeny nové volby. To však vyvolalo řadu útoků ze strany PKK, které turecká armáda následně opětovala. Násilí probíhalo zejména ve východní a jihovýchodní Anadolii, díky čemuž mnoho obyvatel v regionu zpochybnilo své hlasy pro HDP. To se projevilo právě ve volbách v listopadu 2015, kdy strana HDP ztratila část hlasů. I tak se jí podařilo překročit minimální hranici, kdy získala 10,8 % hlasů a 59 křesel v parlamentu. Obyvatelé z regionu, kde probíhalo násilí, dali přednost stabilní AKP, protože chtěli návrat ke stabilitě. Volební kampaně a cíle stran dokáží ovlivnit řadu obyvatel. Například AKP má nejlákavější volební kampaň, která se soustřeďuje na vstup do EU, ekonomické reformy a vyřešení kurdského problému a proto také získává podporu od nejvíce voličů.

Analýza voleb zodpovídá výzkumnou otázku ohledně možnosti obhájení práv Kurdů. V průběhu zkoumaného období se Kurdům i přes zavedený politický systém zlepšila schopnost obhájit si svá práva, kdy jejich zástupci v parlamentu získali více křesel, na což byla práce limitována. Jediným narušením situace bylo násilí ze strany PKK. Tudíž lze vyvodit, že právě PKK je hlavním problémem v pokroku ohledně prosazování kurdských práv. Z analýzy také vyplývá, že kurdské strany orientující se zejména na vyřešení kurdského problému, získávají hlasy z největší části pouze od Kurdů, což může být zásadním problémem, proč v budoucnu nemusí dosahovat již lepších výsledků než doposud.

Vytvoření nezávislého kurdského státu by vyřešilo problém jejich práv, jelikož by disponovali státní mocí, tudíž by si mohli sestavit vlastní vládu a zařídit tak dostatečná práva. Takový stát by však měl řadu omezení a nevýhod. Nejproblémovějším by bylo vytyčení hranic, jelikož jsou Kurdové ve více státech a díky nucené migraci také v západnější části Turecka. Mohlo by to tak způsobit vzpoury a dokonce i mezinárodní konflikt. Druhým problémem by byla schopnost ekonomického rozvoje kvůli agrárnímu zaměření regionu. To zodpovídá jednu z vytyčených otázek práce, kdy absence vlastního státu má vliv na postavení Kurdů, avšak vytvoření by nebylo řešením, protože by vznikly daleko závažnější problémy.

Pro zlepšení či uznání práv Kurdů je třeba udělat několik hlavních kroků. První krok závisí na aktivitě a cílech PKK. Je zapotřebí, aby PKK snížila své nároky ohledně cíle vytvoření nezávislého státu a prosazovala spíše to zásadnější, a to je uznání práv kurdských obyvatel. Druhý, také podstatný krok záleží na Turecku. Považuji za nezbytné docílit určitých změn. Jedná se zejména o podporu v angažování Kurdů v politickém dění ze strany Turecka, úpravu zákonů ohledně rušení politických stran a o snížení podnětů pro PKK vyvíjet násilí ve formě zahájení důkladného reformního procesu ohledně kurdských práv. Tyto hlavní kroky by ukázaly snahu z obou stran a mohly tak vést ke zlepšení situace. Ve druhé fázi pokládám za důležité příslibení PKK, že bude prosazovat své zájmy pouze politicky a nikoliv pomocí násilí. Ze strany Turecka by bylo také vhodné zmírnit tlak na kurdské občany, aby se přizpůsobili občanům tureckým. Tato jednání považuji za zásadní pro pokrok v problému kurdské otázky. Nejtěžším a nejdůležitějším je však to, aby obě strany vynaložily dostatečnou iniciativu problém vyřešit a poté začaly v potřebných jednáních.

Seznam zkratk

AKP	Strana spravedlnosti a rozvoje
BDP	Strana míru a demokracie
CIA	Ústřední zpravodajská služba
CHP	Republikánská lidová strana
DEHAP	Demokratická lidová strana
DEP	Demokratická strana
DTP	Strana demokratické společnosti
EU	Evropská unie
HADEP	Lidová demokratická strana
HDP	Lidově demokratická strana
HEP	Lidová strana práce
IS	Islámský stát
Kongra-gel	Odnož strany PKK
LPP	Zákon o politických stranách
MHP	Národní strana akce
ODIHR	Úřad pro demokratické instituce a lidská práva
OSN	Organizace Spojených národů
PKK	Strana kurdských pracujících
TBBM	Velké národní shromáždění
YSK	Nejvyšší volební rada Turecka

Seznam obrázků

Obrázek 1 Geografické rozmístění kurdského obyvatelstva	56
Obrázek 2 Procento kurdských obyvatel v hlavních provinciích s Kurdy	56
Obrázek 3 Výsledky voleb v roce 2007 v jednotlivých provinciích.....	57
Obrázek 4 Výsledky voleb v roce 2011 v jednotlivých provinciích.....	57
Obrázek 5 Výsledky voleb v červnu 2015 v jednotlivých provinciích.....	58
Obrázek 6 Výsledky voleb v listopadu 2015 v jednotlivých provinciích.....	58

Seznam použité literatury

AKARCA, Ali T. *Ten Million New Turkish Voters in 2011: Where they Come From? How They Voted? What It Means For The Future?* [online]. European Research Studies, 2013, XVI(3), 28 s. [cit. 2016-04-16]. Dostupné z: http://www.ersj.eu/repec/ers/papers/13_3_p7.pdf

AKÇALI, Emel. *Neoliberal governmentality and the future of the state in the Middle East and North Africa*. New York, NY: Palgrave Macmillan, 2015, 231 s. ISBN 978-113-7546-920.

AKGONUL, Samim. *The minority concept in the Turkish context: practices and perceptions in Turkey, Greece, and France*. Boston: Brill, 2013, 182 s. ISBN 978-90-04-22211-3.

ANDRESEN, Julie Tetel a Phillip M CARTER. *Languages in the world: how history, culture, and politics shape language*. Hoboken: John Wiley & Sons Inc., 2016, 400 s. ISBN 978-1-118-53128-0.

AYDIN-DÜZGİT, Senem. *Global Turkey in Europe: political, economic, and foreign policy dimensions of Turkey's evolving relationship with the EU*. Roma: Nuova cultura, 2013, 303 s. ISBN 978-886-8120-603.

AYDIN-DÜZGİT, Senem. *Global Turkey in Europe III: Democracy, Trade, and the Kurdish Question in Turkey-EU Relations*. Roma: Nuova Cultura, 2015, 286 s. ISBN 978-88-681-2511-0.

BARTONÍČKOVÁ, Klára. *Občanský a společenskovední základ - přehled středoškolského učiva*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2009, 272 s. ISBN 978-80-251-2631-8.

BASER, Bahar. *Diasporas and homeland conflicts: a comparative perspective*. Burlington, VT, USA: Ashgate, 2015, 305 s. ISBN 978-1-4724-2562-1.

BILGIN, Fevzi a Ali SARIHAN. *Understanding Turkey's Kurdish question*. Lanham, Maryland: Lexington Books, 2013, 266 s. ISBN 978-073-9184-028.

- BRENNEMAN, Robert L. *As Strong as the Mountains: A Kurdish Cultural Journey, Second Edition*. USA: Waveland Press, 2016, 187 s. ISBN 978-1-4786-2930-6.
- BUGÜN. *Seçim Sonuçlari* [online]. Turkey: Anadolu agency, 2015 [cit. 2016-04-24]. Dostupné z: <http://www.bugun.com.tr/secim>
- ÇARKOĞLU, Ali a Barry M RUBIN. *Turkey and the European Union: domestic politics, economic integration, and international dynamics*. Portland, OR: Frank Cass, 2004, 200 s. ISBN 0-7146-8335-3.
- CENGİZ, Firat a Lars HOFFMANN. *Turkey and the European Union Facing New Challenges and Opportunities*. London: Routledge, 2014, 248 s. ISBN 11-340-7455-7.
- CHALIAND, Gérard. *A People without a country: the Kurds and Kurdistan*. Rev. and upd. ed. London: Zed Press, 1993, 259 s. ISBN 978-185-6491-945.
- CIA. The World Factbook: Turkey. *Central Intelligence Agency* [online]. 2015 [cit. 2016-03-02]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/tu.html>
- ČAPEK, Václav a Vladimír BAAR. *Kurdové v Turecku*. Ostrava: ostravská univerzita, 2012, 216 s. ISBN 978-80-7464-147-3.
- ČÁSTEK, Michal a Alžběta JANÁČKOVÁ. *Vybraná témata. Turecko - volby 2007*. Parlament České republiky. Kancelář Poslanecké sněmovny. Parlamentní institut. [online]. 2007, 15/27, 15 s. [cit. 2016-04-02] Dostupné z: www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=29641
- DAKAK, Mashallah. *Over 22.5 million Kurds live in Turkey, new Turkish statistics reveal* [online]. Kurdnet, 2012 [cit. 2016-03-02]. Dostupné z: <http://ekurd.net/mismas/articles/misc2012/9/turkey4166.htm>
- DOČEKALOVÁ, Pavla, Kamil ŠVEC a Jaroslav DANEŠ. *Úvod do politologie*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. 274 s. ISBN 978-80-247-2940-4.
- DRULÁK, Petr. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2008, 255 s. ISBN 978-80-7367-385-7.

- ELIGÜR, Banu. *The Changing Face of Turkish Politics: Turkey's July 2007 Parliamentary Elections* [online]. Middle East Brief, 2007, 8 s. [cit. 2016-04-16]. Dostupné z: <http://www.brandeis.edu/crown/publications/meb/MEB22.pdf>
- ERIKSEN, Thomas Hylland. *Antropologie multikulturních společností: rozumět identitě*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2007, 268 s. ISBN 978-80-7254-925-2.
- ERIKSEN, Thomas Hylland. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012, 352 s. ISBN 978-80-7419-053-7.
- GELLETLY, LeeAnne. *The Kurds*. Broomall, PA: Mason Crest Publishers, 2014, 120 s. ISBN 978-1-63355-946-2.
- GUERIN, Selen Sarisoy a Yannis A STIVACHTIS. *On the road to EU membership: the economic transformation of Turkey*. Brussels: VUB Press, 2011, 295 s. ISBN 978-90-5487-861-2.
- GULF/2000 PROJECT. *Kurdistan: State Administrative Units in 2015* [online]. 2015 [cit. 2016-05-16]. Dostupné z: <http://gulf2000.columbia.edu/maps.shtml>
- GUNTER, Michael M. *Historical dictionary of the Kurds*. 2nd ed. Lanham, Md.: Scarecrow Press, 2010. Historical dictionaries of people and cultures, no. 8, 456 s. ISBN 978-0-8108-6751-2.
- HEYWOOD, Andrew. *Politické ideologie*. 4. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, 362 s. ISBN 978-80-7380-137-3.
- HRABÁLEK, M. Enlargement as a Tool of Foreign Policy of the European Union: *The Case of Turkey*. In *The EU Enlargement Policy: Possibilities and Frontiers*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2015, s. 29--39. ISBN 978-80-245-2127-5.
- IVANOVÁ, Kateřina, Lenka ŠPIRUDOVÁ a Jana KUTNOHORSKÁ. *Multikulturní ošetřovatelství I*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2005, 248 s. ISBN 80-247-1212-1.
- IZADY, Mehrdad R. *The Kurds: A Concise History And Fact Book*. New York: Routledge, 2015, 184 s. ISBN 978-0-844-81729-3.

JONGERDEN, Joost. *The settlement issue in Turkey and the Kurds: an analysis of spatial policies, modernity and war*. Boston: Brill, 2007, 354 s. Social, economic, and political studies of the Middle East and Asia, v. 102. ISBN 978-90-04-15557-2.

KEYMAN, E. Fuat. *Remaking Turkey Globalization, Alternative Modernities, and Democracies*. Lanham: Lexington Books, 2007, 294 s. ISBN 978-073-9160-190.

KONDA. *Kürt meseles i n i yen i den dü ş ünnek* [online]. 2010, 36 s. [cit. 2016-03-26]. Dostupné z: http://www.konda.com.tr/tr/raporlar/2010_12_KONDA_Kurt_Meselesini_Yeniden_Dusunmek.pdf

KREJČÍ, Oskar. *Mezinárodní politika*. 4., aktualiz. a rozš. vyd., V Ekopresu 3. Praha: Ekopress, 2010, 751 s. ISBN 978-80-86929-60-6.

KREYENBROEK, Philip G a Stefan SPERL. *The Kurds: a contemporary overview*. London: Routledge, 2005, 272 s. ISBN 04-150-7265-4.

KABICKÁ, Klára. *Vybraná témata. Turecké parlamentní volby 2011*. Parlament České republiky. Kancelář Poslanecké sněmovny. Parlamentní institut. [online]. 2011, s. 1-14 [cit. 2016-03-02]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=72820>

KUBÍKOVÁ, Kateřina. *Vybraná témata. Volby v Turecku 2015*. Parlament České republiky. Kancelář Poslanecké sněmovny. Parlamentní institut. [online]. 2015, s. 1-7 [cit. 2016-03-02]. Dostupné z: www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=107580

KUZU, Durukan. A Self-Governing Group or Equal Citizens? Kurds, Turkey and the European Union. *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe* [online]. 2011, 34 s. [cit. 2016-03-18]. Dostupné z: <http://www.ecmi.de/fileadmin/downloads/publications/JEMIE/2010/Kuzu.pdf>

LANG, Arabella. *Turkey's 2015 elections: a change of direction?* [online]. House of Commons Library, 2015, 10 s. [cit. 2016-04-16]. Dostupné z: <http://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-7226/CBP-7226.pdf>.

MARCUS, Aliza. *Blood and belief: the PKK and the Kurdish fight for independence*. New York: New York University Press, 2007, 363 s. ISBN 978-0-8147-5711-6.

MÜLLER, Jan-Werner. *Constitutional patriotism*. Princeton, N.J: Princeton University Press, 2009, 192 s. ISBN 978-0-691-11859-8.

NATALI, Denise. *The Kurds and the state: evolving national identity in Iraq, Turkey, and Iran*. 1st ed. Syracuse, N.Y.: Syracuse University Press, 2005, 238 s. ISBN 0-8156-3084-0.

NOZICK, Robert. *Anarchie, stát a utopie*. Vydání první. Praha: Academia, 2015, 379 s. ISBN 978-80-200-2509-8.

ÖCALAN, Abdullah a Klaus HAPPEL. *Prison writings: the PKK and the Kurdish question in the 21st century*. International Initiative ed. New York: Distributed in the United States of America exclusively by Palgrave Macmillan, 2013, 200 s. ISBN 978-0-9567514-1-6.

ODIHR. Office for Democratic Institutions and Human Rights. *Republic of Turkey - Early Parliamentary Elections 22 July 2007: OSCE/ODIHR Election Assessment Mission Report* [online]. 2007, 29 s. [cit. 2016-04-15]. Dostupné z: <http://aceproject.org/ero-en/regions/asia/TR/turkey-election-assessment-mission-report-early>

ODIHR. Office for Democratic Institutions and Human Rights. *Republic of Turkey - Parliamentary elections 12 June 2011: OSCE/ODIHR Election Assessment Mission Report* [online]. 2011a, 30 s. [cit. 2016-04-15]. Dostupné z: http://aceproject.org/ero-en/regions/asia/TR/turkey-final-report-parliamentary-elections-osce/at_download/file

ODIHR. Office for Democratic Institutions and Human Rights. *Republic of Turkey - Parliamentary elections 12 June 2011: OSCE/ODIHR Needs Assessment Mission Report* [online]. 2011b, 14 s. [cit. 2016-04-16]. Dostupné z: <http://www.osce.org/odihr/elections/76837?download=true>

ODIHR. Office for Democratic Institutions and Human Rights. *Republic of Turkey - Parliamentary Elections 7 June 2015: OSCE/ODIHR Limited Election Observation Mission Final Report* [online]. 2015a, 34 s. [cit. 2016-04-15]. Dostupné z: <http://www.osce.org/odihr/elections/turkey/177926?download=true>

- ODIHR. Office for Democratic Institutions and Human Rights. *Republic of Turkey - Early Parliamentary Elections 1 November 2015: OSCE/ODIHR Limited Election Observation Mission Final Report* [online]. 2015b, 30 s. [cit. 2016-04-17]. Dostupné z: <http://www.osce.org/odihr/elections/turkey/219201?download=true>
- PHILLIPS, David L. *The Kurdish spring: a new map of the Middle East*. London (U.K.): Transaction Publishers, 2015, 268 s. ISBN 978-1-4128-5576-1.
- PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie: [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů]*. 3. vyd. Praha: Portál, 2010, 220 s. ISBN 978-80-7367-709-1.
- RASHWAN, Dīaa. *The spectrum of Islamist movements*. Berlin: Schiler, 2007. Al-Ahram Center for political and strategic studies, 455 s. ISBN 978-3-89930-203-5.
- ROMANO, David. *The Kurdish nationalist movement: opportunity, mobilization, and identity*. New York: Cambridge University Press, 2006, 277 s. ISBN 978-052-1850-414.
- RÝZNAR, Ladislav. *Politologie*. 1. vyd. Kunovice: Evropský polytechnický institut, 2010, 181 s. ISBN 978-80-7314-208-7.
- SAYARI, Sabri. a Yilmaz R. ESMER. *Politics, parties, and elections in Turkey*. Boulder, CO: Lynne Rienner Pub., 2002, 237 s. ISBN 1-58826-022-4.
- SERVANTIE, Alain. *Turkey's Foreign Policy after the November Election* [online]. Heinrich Böll Foundation, 2015, 8 s. [cit. 2016-04-17]. Dostupné z: https://eu.boell.org/sites/default/files/uploads/2015/12/turkeys_foreign_policy_hbs.pdf
- SLOMP, Hans. *Europe, a political profile: an American companion to European politics*. Santa Barbara, Calif.: ABC-CLIO, 2011. 868 s. ISBN 978-0-313-39182-8.
- SOMER, Murat. Ethnic Kurds, Endogenous Identities, and Turkey's Democratization and Integration with Europe. *The Global Review of Ethnopolitics* [online]. 2002, (1), 93 [cit. 2016-03-06]. Dostupné z: http://www.ethnopolitics.org/ethnopolitics/archive/volume_I/issue_4/somer.pdf
- ŠATAVA, Leoš. *Národnostní menšiny v Evropě: encyklopedická příručka*. 1. vyd. Praha: I. Železný, 1994, 385 s. ISBN 80-7116-375-9.

TBBM. The Grand National Assembly of Turkey. *Constitution of the Republic of Turkey* [online]. 2002, 124 s. [cit. 2016-04-27]. Dostupné z: https://global.tbmm.gov.tr/docs/constitution_en.pdf

TBBM. The Grand National Assembly of Turkey. *Election results from 1946 until today* [online]. 2011, 23 s. [cit. 2016-04-16]. Dostupné z: https://global.tbmm.gov.tr/docs/secim_sonuclari/secim3_en.pdf

TURKSTAT. Turkish Statistical Institute. *Results of the General Election of Representatives (1983-2015)* [online]. 2016. [cit. 2016-04-16]. Dostupné z: http://www.turkstat.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=1061

UZER, Umut. *Identity and Turkish foreign policy: the Kemalist influence in Cyprus and the Caucasus*. London: I.B. Tauris, 2011. Library of international relations (Series), 52, 256 s. ISBN 978-1-84885-569-4.

WALDENBERG, M. Terminologie. *Národ, národnostní menšiny, národní otázky, národní ideologie*. In HROCH, M. (ed.) *Pohledy na národ a nacionalismus*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. 451 s.

WHITE, Paul J. *Primitive rebels or revolutionary modernizers?: the Kurdish national movement in Turkey*. New York: Distributed in the USA exclusively by St. Martin's Press, 2000, 258 s. ISBN 18-564-9821-2.

YILDIZ, K. *The Kurds in Turkey : EU accession and human rights*. London: Pluto Press in association with Kurdish Human Rights Project, 2005. 182 s. ISBN 0-7453-2489-4.

YILMAZ, Gözde. *Is There a Puzzle? Compliance with Minority Rights in Turkey (1999-2010)* [online]. 2011, 36 s. [cit. 2016-03-19]. Dostupné z: http://www.polsoz.fu-berlin.de/en/v/transformeurope/publications/working_paper/WP_23_Yilmaz_January.pdf

YSK. Supreme Electoral Council of Turkey. *Gümrük oylari dahil türkiye geneli seçim sonuçlari* [online]. 2007, 1 s. [cit. 2016-04-16]. Dostupné z: <http://www.ysk.gov.tr/ysk/docs/2007MilletvekiliSecimi/gumrukdahil/gumrukdahil.pdf>

ZEMAN, K. *Metodika pro psaní bakalářských a diplomových prací na Národohospodářské fakultě Vysoké školy ekonomické v Praze*. In. Vse.cz [online]. Praha: Národohospodářská fakulta, Katedra hospodářské a sociální politiky, 2013, 26 s. [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: <http://nf.vse.cz/wp-content/uploads/Metodika-pro-psan%C3%AD-BP-a-DP2.pdf>

ZULKUF, A. *The Political Economy of Turkey (Third World in Global Politics)*. London: Pluto Press, 2005. 272 s. ISBN 0-7453-1826-6.

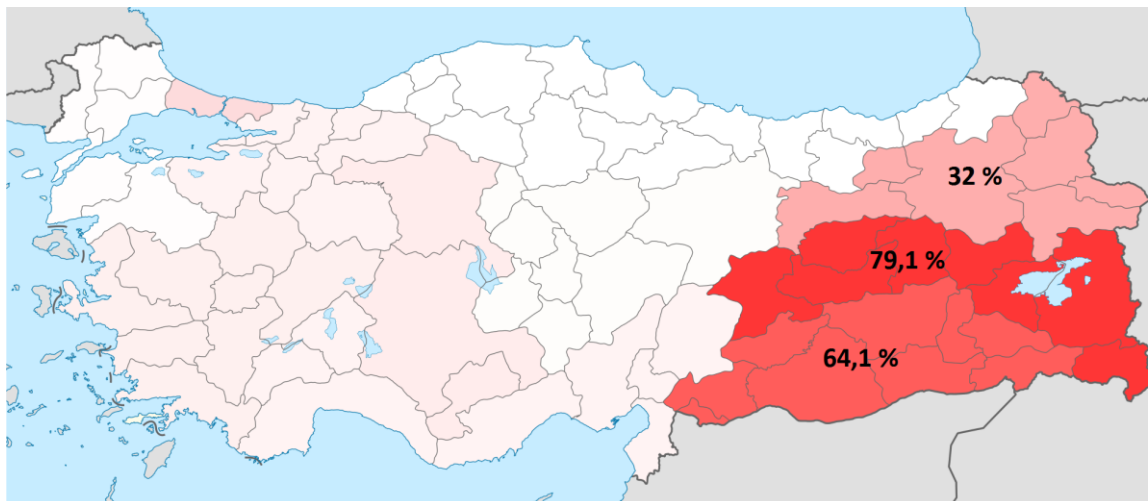

Přílohy

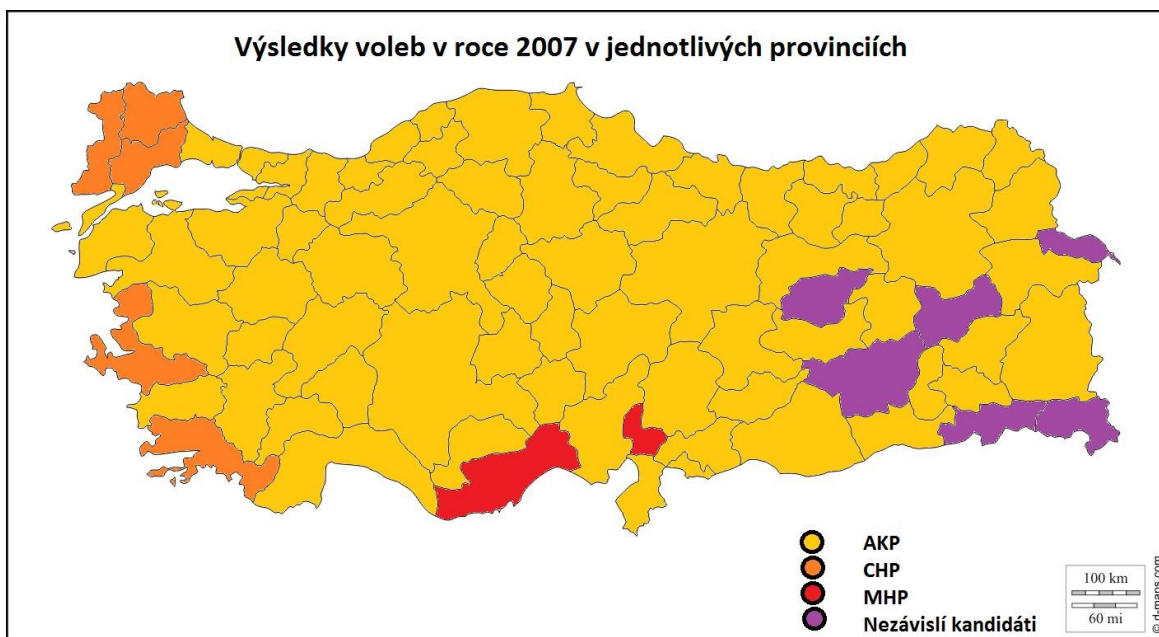
Obrázek 1 Geografické rozmístění kurdského obyvatelstva

Zdroj: Gulf/2000 Project, 2015

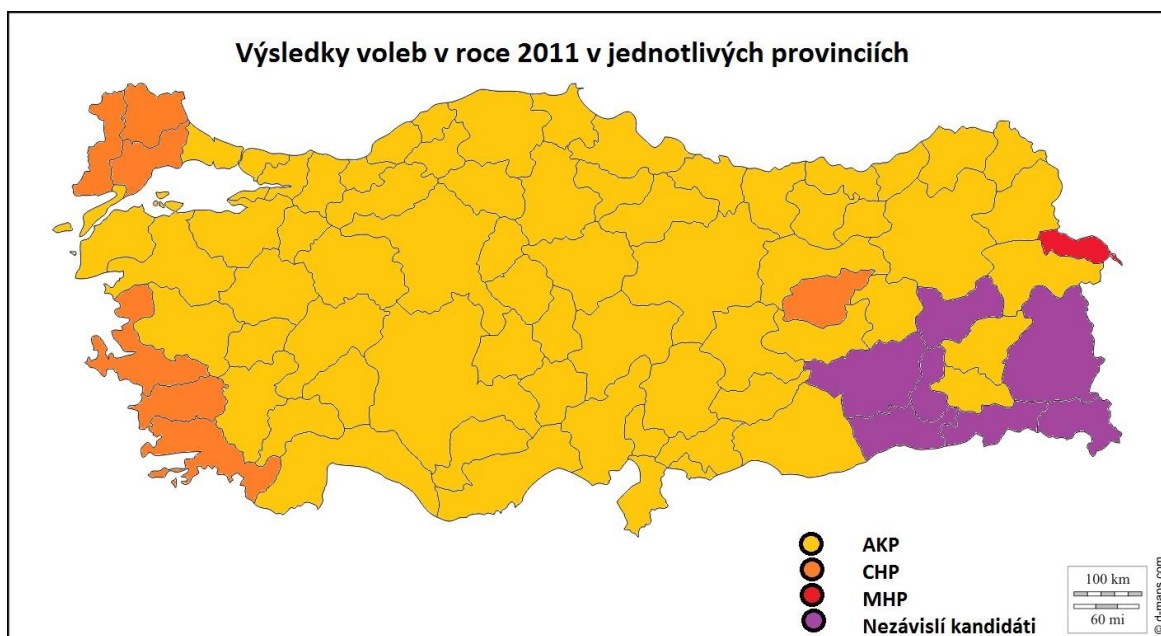
Obrázek 2 Procento kurdských obyvatel v hlavních provinciích s Kurdy

Zdroj: Vlastní zpracování na základě Konda, 2010

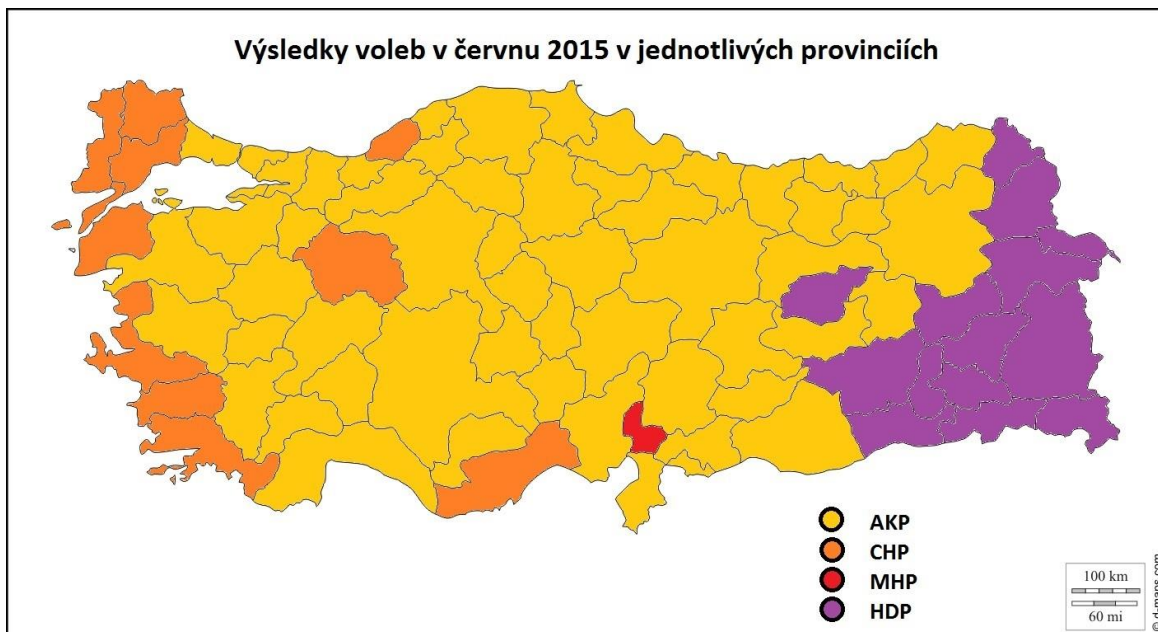
Obrázek 3 Výsledky voleb v roce 2007 v jednotlivých provinciích

Zdroj: vlastní zpracování na základě Bugün, 2015

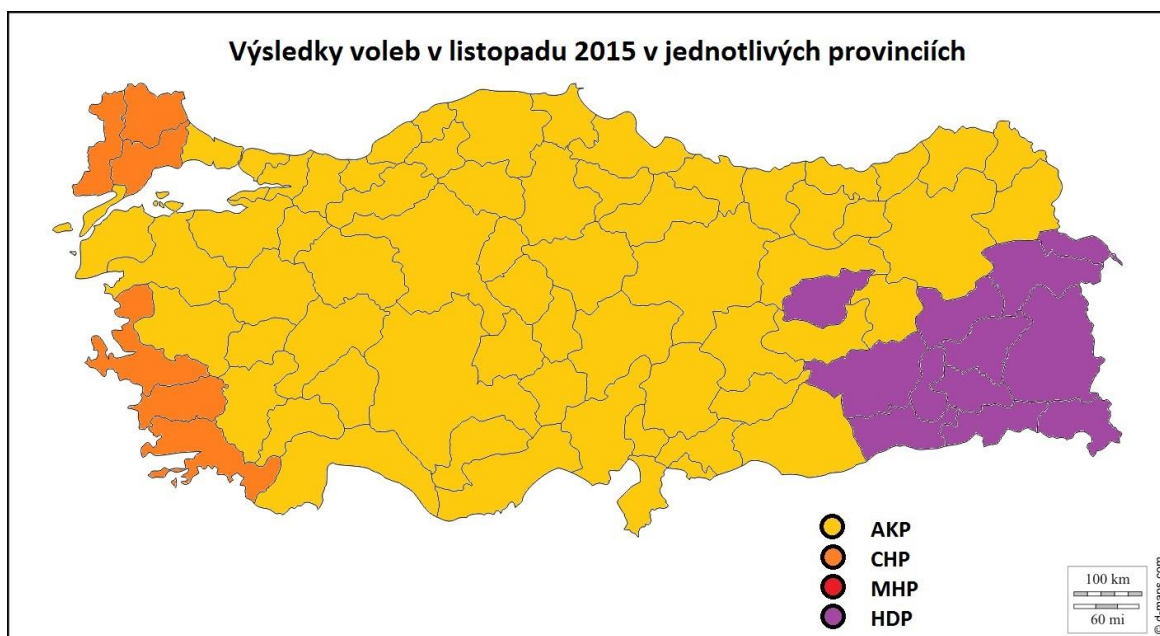

Obrázek 4 Výsledky voleb v roce 2011 v jednotlivých provinciích

Zdroj: vlastní zpracování na základě Bugün, 2015

Obrázek 5 Výsledky voleb v červnu 2015 v jednotlivých provinciích
 Zdroj: vlastní zpracování na základě Bugün, 2015

Obrázek 6 Výsledky voleb v listopadu 2015 v jednotlivých provinciích
 Zdroj: vlastní zpracování na základě Bugün, 2015